

Ljubljanski

ZVON.

LETO
IV.

ZVEZEK
I.

1884.

Vsebina 1. zvezka:

	Str.
1. Nenad: Oblaku. Pesen	1
2. Dr. I. Tavčar: Mrtva srca. Povest.	2
3. Ivan Franke: Pogreb v Indijskem Oceanu	10
4. E. Lah: Zemljepisne črtice. I Bohinj.	20
5. J. Trdina: Bajke in povesti o Gorjancih. 18	26
6. Janko Kersnik: Rojenica	34
7. A. Funtek: Grajski zvon. Pesen	40
8. J. Trinko: Narodne stvari. I. Vedomec	40
9. L. Žvab: Črtica o Primoži Trubarji	41
10. S. Rutar: Kranjsko — Krájina	46
11. Književna poročila:	
I. Al. Hudovernik: Slovenski Pravniki	47
II. Andrej Kragelj: Quattuor evangeliorum versionis palaeoslovenicae Codex Mariannus	50
III. K. Štrekelj: Nove hipoteze o glagolici in cirilici	52
12. A. S.: Kratice meterskim meram in utežim	55
13. Slovenski glasnik	56

Denašnje številko smo poslali vsem dozdanjim gg. naročnikom. Kdor lista neče dalje prejemati, naj blagovoljno zapiše na zavitek „Nazaj!“ ter odda naj zvezek na svoji pošti. Plačevati mu ni nobene poštnine. Kdor si pa hoče list še dalje naročiti, prošeni je poslati svojo naročnino vsaj do 28. januarja t. l., sicer se mu ustavi list z 2. številko. — Naročila je najbolje in najceneje pošiljati po poštnih nakaznicah naravnost upravnistvu „Ljubljanskega Zvona“, Ljubljana, Nove ulice 5.

Prve številke smo tiskali toliko, da moramo ž njo postreči tudi novim naročnikom, kateri so nam vselej dobro došli!

Ljubljanski

ZVON

Leposloven in znanstven list.

Izdajatelji:

Janko Kersnik, Fr. Levec, Jos. Stritar, dr. Ivan Tavčar.

LETO IV.

V LJUBLJANI, 1. JANUARIJA 1884.

ŠTEV. 1.

Oblaku.

Od nébom gré oblák,
Oblák ko ptič legák;
Čez goro, čez doline
Podí ga sever ják.

Oblaček beli moj,
Pač plul boš nad vasjój
V dolini tam globóki —,
Postój nad njój, postój!

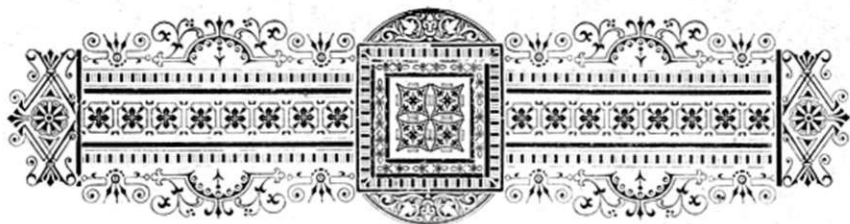
Postój nad hišo mi,
Nad hišo sred vasi;
Ne mara, da tam nék do
Na klopi zdaj sedi.

Če videl boš obraz
V okviru zlatih las —,
Glej, v duše globočinah
Obraz tá nosim jaz.

Potém te ženi piš
Tja, kamor si želiš,
Da se nad tó krasôto
Čudčé ne raztopiš!

Nenad.

Mrtva srca.

Povest.

Spisal dr. Ivan Tavčar.

Prvo poglavje.

Popotnik pridem čez goró,
.....
In kamor se okó ozrè,
Povsod se mi nov svet odprè.
J. Strel.

Na mehkih blazinah v kupeji družega razreda je sedel gosposk človek ter se očitno bojeval z dolgim časom. Primaknil se je bil k oknu in zrl je v krajino, nad katero se je krožilo tedaj tožno jesensko nebo.

Ali da ustrežem takoj svoji bralki, ako mi katero privoščijo dobri bogovi, povem, da je ta naš junak mlad človek, in, kar je veliko večjega pomena, lep mlad človek, in, kar je največjega pomena, lep, mlad in neoženjen človek!

V tem trenutku pa, ko smo se mi sešli ž njim, se prav dolgočasi. Ko v prirodi ne najde iskane tolažbe, odmakne se k sredi blazine, izvleče počasi cigaro ter si jo vzdihuje zapali. Potem izpušča dim proti stropu ter si pogladi tu in tam mehke pričetke prve brade, ki mu je obdajala blede obraz.

„Strašan čas!“ reče konečno, vzemši uro iz žepa, „že dve! A še sedaj ni te čudne Grčave! Prav kakor bi se človek v večnost peljal!“ Zopet se zavije v dim ter zatisne oči. Tedaj pa se ustavi vlak. „Grčava!“ začuje se glas hripavega konduktorja. Bila je to mala železniška postaja, v ozki dolini ležeča in okrog in okrog obdana z gozdi. Vštric železne ceste je tekla precej mogočna voda med tesnimi travniki, po katerih se je tedaj pasla živina. Tu in tam je čepela koča, z vinsko trto preprežena, slabo zidana, z raztrganim ostrešjem, ali pa še celo nevarno v stran nagnena.

Vtisek tega kraja je bil čuden, nevesel, in to tem bolj, ker se je iz gozdov oglašal rog, z melanholično zavitimi glasovi, zbirajoč čedo

okrog pastirja. V sredi te pustinje pa se je tiščalo štacijsko moderno poslopje, kakor da bi bila kultura prav hitro stopala todi mimo ter v hitrici pustila to svoje znamenje za seboj!

Zvižeg — in hlapon oddrda dalje po dolini. Naš znanec ostane sam na peronu in pri srci mu je, kakor da je tu zapuščen v samotni puščavi. Nekaj časa zre pred se. V prvem trenutku v istini ni vedel, kaj bi počel.

„Dalje moram!“ reče poluglasno, „svoje reči pustim tu, dokler ne zvem, kako se mi uravna usoda!“

Prekorači vratca nizke ograje. Po slabi, blatni cesti stopa med njivami, po katerih je takrat zorela ajda. Počasi dospè do mesta, kjer se pot navzdol proti strugi zavije ter se odpre pogled na reko. Naš potnik opazi takoj star brod ob bregu, in nad njim v meljini čepečo brodnikovo koč. Pred njo sedita póstarni ženski. K njima pristopi naš znanec ter ji vpraša, kod naj gre, če hoče na Višavo. Vprašani čutita potrebo, olehčati si srce med seboj.

„Katra,“ vpraša prva tiho, nagnivši se proti drugi, „kdo je ta človek?“

„Bog ve, kdo je?“ vpraša tudi le-ta.

„Jaz ga ne poznam.“

„Jaz tudi ne!“

„Na Višavo bi rad!“ pravi prišlec z nova.

„Na Višavo?“ začudi se Katra. „Pa zakaj ne na Nižavo?“

„Ali Višave ni?“ vpraša tujec.

„Višava, se ve da je! — pa tam ni vse, kakor bi moralo biti!“ In važno obrne veli obraz proti njemu. „Tam, rečem Vam, pa ne da bi se šalila, tam so strahovi in duhovi mrtvaški, rečem Vam, odkar se je storila tista grozna smrt!“

Lahno se je zasmijal, a vender mu je bilo tesno pri srci, ko je odgovoril: „Strahov se ne bojim. Pota ne poznam.“

„Čez vodo morate in čez hrib navzgor!“

„Čez vodo? In kdo me prepelje?“

Mesto odgovora prične Katra prav silno kričati: „Miha! Miha!“ Miha kmalu prikorači z veže.

„Bo že spet treba čez vodo!“ pristavi jezno, opazivši tujca. „Da ga ni miru, da bi človek le jedno uro v miru prespal!“ Potem gre ter prične pri brodu z verigo rožljati. Bojazen prešine potnika, videčega okornega brodnika. Konečno položi plačilo pred starki na mizo ter stopi udano na ladjo. Miha poprime kolec ter odriva od brega.

„Ali boš mogel?“ povpraša oni boječe.

„Mogel?“ in Miha se raztegne od samega srda in z roko si šine med puste lasé na glavi. „Mogel?“ in zaničljivo zavleče usta, „mogel? le tega nikar ne vprašajte! Pa sem prepeljal samega ‚gospoda‘, pa je bila voda velika, rujava, kalna, pa je nosil Boga na rokah in sveto obhajilo; pa sem vender prepeljal! Pa bi Vas ne?“

In res priveslata srečno na drugo stran. Tu se je takoj pri bregu vzdigovalo hribovje, da je bilo v vzhodje komaj prostora za ozko cesto. Po tej cesti se odpravi naš junak. Pod njim v strugi se vleče voda počasi in brez šumenja. Tu in tam se kažejo očem umazani, peščeni prodi in bele, povodne lastavice se vzdigujejo ž njih ter letajo okrog valov, topeče se sedaj skoraj v vodi, sedaj pa zopet po bliskavo kvišku švigajoče.

Nad cesto po rebri se razprostirajo veličastni gozdje, gozdje samega kostanja, s starimi, iz zemlje molečimi koreninami. Žolne potrkavajo po deblih in oglašajo se druge ptice.

Naš potnik počasi koraka. Saj se mu ne mudi nikamor. Solnce pluje še visoko na nebu in jesen še ni tako pozna, da bi noč hitro in zgodaj nastopila. Hipoma se mu napolni srce s tisto prečudno slastjo, ki veje v starih gozdih ter objema potnika, pod njih senco hitečega.

„Saj je vender krasno v domovini!“ vzklikne srečno. Sedaj se zavije dolina bolj proti jugu in odkrije se čisto nov razgled. Dolina se vleče daleč proti jugu in po njej reka, jednaka sreberni kači. Ob vodi se vije cesta kakor sivi trak, ki se sedaj skriva med zelenjem, sedaj pa zopet prikaže. Na tej strani se širijo kostanjevi logi po bregovih, na oni pa se vijejo okrog hribovja vinogradje s hramovi in belimi hišicami.

Naš prijatelj dospè do razpotja. Cesta vodi dalje ob vodi, stranska pot pa se odcepi navpik v goro. Velika lesena roka, z napisom: „Na Nižavo!“ govorila je jasno, da se po tej poti dospè tudi na Višavo, o kateri je naš znanec vedel, da je Nižavi soseda. Po poti navpik odpravi se torej. Sedaj stopi še le v gozd, ob katerega robu je hodil poprej. Sam ni vedel, kako se mu je vsiljevala treznost v dušo. Nehoté se zamisli v preteklo svoje življenje in spomni se tudi ukaza, ki ga je privabil v kraje, v kraje domovinske, a njemu do sedaj neznane. Od juga je vlekla sapa tedaj, in vrhovi v gozdu so šumeli, kakor bi sami sebi nekaj skrivnostnega pripovedovali.

„Kaj šumé? kaj si pripovedujejo?“ vpraša se naš potnik samega sebe. „Mislim, da je čas in da sem na pravem mestu.“ — Ravno tik pota razprostira široke svoje veje star kostanj, pod katerim je rastlo mehko mahovje, mehko in k počitku vabeče. Tu sem sede, podprè glavo in zrè v zeleni gozd. Jesenska bučelica brenči okrog njega in sedaj pa

sedaj pade nanj rumen list. Ali vse to ga ne moti. Takoj privleče na dan zavitek listin, odveže rudeč trak, s katerim so bile prevezane ter prične brati.

Jesenska bučelica ga brenčé obletava in rumeno listje pada nanj — ali on bere in bere.

Drugo poglavje.

Ljubezen te je pogubila,
Mladosti zamorila cvet.

Boris Miran.

Sin moj! Obljuboval sem ti večkrat, da tedaj, ko počivajo moje kosti v zemlji in sem jaz, trudni potnik tega življenja, vzel od tebe za vselej slovo, da se ti bo tedaj odkrilo, kar je ležalo temno in težko nad menoj! Ležalo ves čas, kar sva ga skupaj preživela! Ali moja želja je bila, da se ti to vse odkrije v krajih, kateri so me gledali otroka, življenja radostnega.

Sin moj, ko to bereš, vršé nad teboj stari kostanji, katerih se je veselil tvoj oče v mladosti, ko so tudi vršali nad njim, od sape premikovani. In letal sem med njimi, pulil stari mah od debel ter sesal v sé divno življenje, katero klije v teh večnih gozdih. In kako sem živel! Kaj sem se menil sveta tam zunaj! Na mehkih tratinah sem polégal in gledal skozi vejevje do jasnega neba. Ali sem pa hitel po stezah, štel znance svoje, stare kostanje, in bil radosten, da sem živel v sredi njihovi.

Vse se ti odkrije! Kadar prideš po beli cesti navzgor, do vrha, tedaj se ti odpre kostanjev gozd in ravnina se razprostira pred radostnim tvojim pogledom. V tej ravnini opaziš takoj malo kmečko vas z belimi kočami, v ozadji pa mesto — Lukovec. Ravno pod nogó ti leži bolj gosposko poslopje. To je Višava. Ni graščina. Podobno je prostorni pristavi. Tam zdolaj skoraj pri vasi pa je še drugo gosposko poslopje. Graščina je skoraj. In to je Nižava!

Bogomir, tu se je rodil tvoj oče. Tedaj je bil gospodar na Nižavi in tudi na Višavi Gregor Lesovéj — oče moj. Osoren mož, čuden mož. Posestnik več hiš v Lukovci si je bil pridobil s srečno vinsko in drugo kupčijo za svoje razmere velikansko premoženje. Iz malo olikane rodovine je bil sam takisto v sredi med kmečkim veljakom in olikanim meščanom. Na svetu je ljubil le dve reči — denar in pa svojega Ernesta. Le-tá je bil sin njegove sestre. V siromaštvu je bila umrla nekje tam doli na Hrvatskem in zapustila tega otroka. Po to siroto je šel moj oče ter jo pripeljal domov na Nižavo. Ravno isti

čas mu je bila žena — moja mati — umrla. Ali le-to ga ni prehudo zadelo. Čudno pa je bilo, kako je ljubil sina svoje sestre! Mene je puščal letati ves božji dan po kostanjevih gozdih in, če sem bil bolan, malo kdaj je prišel k postelji. Ernesta pa je nosil po rokah, gladil mu mehke lase ter ga imel vedno na svoji strani. In tako je ostalo do tedaj, ko sva z Ernestom dorastla in prišla v šolo, na gimnazijo v Lukovec.

Kar je pisal, pisal je le Ernestu in po meni je samó povpraševal. Pri takih razmerah ni bilo čuda, ako mi je proti svojemu očetu okamenelo srce. Bil sem tihega, podanega značaja. Pa saj je bil ta Ernest človek, ki ga je moral vsakdo rad imeti. Prečudne moške krasote imel je tudi zmožnost, priljubiti in prisladkati se v srce, da malo kdo tako.

Prišla je Gregorju Lesoveju nekdanja zadnja ura. In tedaj sva stala z Ernestom pri postelji njegovi. Tega je prijel za roko in jemal slovo od njega. Ali mene, sin moj, mene je komaj videl! Milo se mi je storilo in sklonil sem se pri vznožju njegovega ležišča ter pričel glasno plakati. Počasi se je vzdignil bolnik.

„Vid!“ dejal je, „ubožec!“

Tako mi je govoril oče na smrtni postelji.

„Ubožec! Zakaj tudi ti nisi tak, kakor je moj Ernest!“

In ko sem le plakal, pristavil je še: „Jokati nikar! saj sem mislil na té v svojem testamentu!“

Še je govoril z Ernestom, potem je pa umrl — in na mé je mislil v svojem testamentu!

Gregor Lesovój je umrl, in ko so odpečatili oporoko njegovo — bil je Ernest gospodar bogate Nižave, z njivami, vinogradi in s hišami v Lukovci. Jaz pa sem dobil Višavo in vse prekrasne gozde starega kostanja okrog in okrog nje. Pričel sem takoj čediti svojo posest, prodal sem nekaj lesá, nekaj vina. Kmalu sem si bil v srečnih špekulacijah namnožil svoje imetje. Ernest pa je bil največji gospod. Jezdaril je konje in se vozil v kočijah, igral s kvartami in živel je sploh lehkomišljeno. Časih je prišel k meni na Višavo, ali sem pa jaz šel doli na Nižavo. Pila sva vino in rada se imela. Kazal mi je svoje konje, vozove in drugo ropotijo, vlekel me tudi v Lukovec in ondu sva hodila od hiše do hiše. Ernest se je sladkal okrog mladih deklet, jaz pa sem tičal pri materah, pil ž njimi kavo in govoril resne reči. Saj je moralo tako biti pri tem mladem človeku, ki je pil življenje z radostnimi požirki. Nekdanja sva šla peš iz Lukovca domov proti Višavi. Pri nekovem sorodniku — Sodarju (morda še prideš ž njim v dotiko) sva bila in Ernest je bil ukazal prinesiti francoskega vina. In ko sva

šla proti domu, omamile so ga bile vinske moči. In tedaj je bilo, da sem mu dejal: „Ernest, jaz se bom ženil!“

„Ženil!“

Obstal je in malo je pogladil svojo brado ter z bičem, ki ga je vedno nosil pri sebi, švignil čez zrak.“

„Le se, če se hočeš!“

In šla sva molčé dalje.

„Le se!“ dejal je še potem, „ali življenje boš imel slabejše, to ti povem!“

Zopet je obstal. V dolu se je videl Lukovec s svojimi hišami.

„Ta le Lukovec, pristavil je, ima čudne reči v sebi, dragi moj Vid! In omožena ženska, pravim ti, čudna ženska, rečem ti! Pa če te je volja, le se!“

In šel je dalje in tiho je pel:

„Tri ljub'ce ljubiti,
So čudne reči,
Vsem trem se lagati,
Me nič ne skrbi!“

Jaz pa sem se bil res oženil.

Ti je nisi poznal svoje matere, sin moj, in ne spominaš se obraza njenega.

Nekdaj v Lukovci, ko sem še ondu študiral, seznanil sem se bil z njo. Hči je bila precej premožnega kupca. Krasna ženska, cve-toča in polna življenja. Bil sem se jej ujel v mreže in pripeljal jo na Višavo. Počasi jo je zapuščal dolgi čas, ki jo je s prva moril s spomi-ni na mesto. Ljubil sem jo, sin, ljubil še potem, ko me ona ni več, in ko so že davno bile pretrgane vezi med nama! Moja natora se je bila v njeni raztopila in preživel sem v sreči mnogo dnij. In časih se me je z grozo polastila misel, kaj bi bilo, ko bi je več ne imel, te ženske. Porodil si se ti na svet. Moje veselje je bilo neskončno, in neskončna moja ljubezen do Klare, tvoje matere. Preteklo je potem jedno leto. Klara je bila srečna in živeli smo idilično. Skoraj vsak dan je prijezdnil k nam bratranec Ernest. Bil je jako dobre volje v naši družbi in popustil je počasi pijančevanje tam doli v Lukovci. Upal sem, da odloži slabe svoje navade in da pripelje morda tudi ženo na Nižavo in da bomo potem še le srečno skupaj živeli.

Tako sta pretekli dve leti. — To so mi bili srečni trenutki! Sam nisem vedel, kako bi se radostil življenja in bodočnosti. S puško sem lazil po kostanjevih gozdih, imel svoje misli ter gojil nade prihodnje!

Od Višave v gozd, daleč tjà v gozd, dal sem bil široko pot izsekati in jo s peskom posuti. Po tej poti smo se navadno sprehajali zvečer. Nad nami so dvigali stari kostanji stare vrhove in če je piš majal njihove veje, bilo je spodaj prekrasno poslušati vršanje nad glavo.

Lep večer je bil. Solnce ni več sijalo in skoraj mrak je bil že legel na gozd. Slonil sem pri starem deblu in poslušal razgovore, katere je imela sapa z vejami in listi nad menoj. Ozrem se po peščeni poti proti Višavi. Prihajala sta bratranec Ernest in Klara v živem razgovoru. Ne vem, kako mi je prišla ta misel iz pekla —, in skril sem se za deblo, da bi poslušal, kar sta govorila med seboj, hoteč potem med njiju stopiti ter ja prijazno iznenaditi. Prišla sta in skoraj ravno pred deblom obstala.

„Klara,“ rekel je Ernest, „koliko časa naj še čakam poljuba tvojih ust?“

„Ernest!“ vzdihnila je ona ter ga pogledala ljubeznjivo.

„Le poljub, Klara! in potem bom vzel slovo in šel v daljni svet, in videla me nikdar več ne boš in Bog vé, kje bom poginil!“

In ležala mu je na prsih in solze je točila.

„Ernest,“ ihtela je, „ti ne smeš od mene! Kako naj potlej živim, kako prenašam življenje na strani slabotnega moža! Je li, da ne pojdeš, je li, da ne?“

In on je trgal rože njenih ust.

„Kje je Vid danes?“ rekla je Klara potem in se mu izvila iz naročaja.

„Svojo glavo bi stavil,“ odgovoril je Ernest, „da je že doma, in da z največjo skrbljivostjo preiskuje hleve in jasli svojih volov ter se s svojimi očmi prepričuje, so li očejeni konji in nasičeni svinjaka poetični prebivalci. Potem pa, potem pa se ve, bo prišel k svoji Klari in bode povprašal, kako se počuti od Boga mu dana soproga! Ha! ha!“

Lahno se je smijal.

Večer se je bil naredil in noč se pripravljala, zaviti okolico v teman svoj plašč. Ta dva sta odšla proti Višavi in po pesku so se čuli njiju lahni koraki.

O, da ju ni tedaj zadelo in razdrobilo neba prokletstvo!

Meni pa sta poteptala v srci mlado cvetje in pustinjo naredila v njem.

Vprašal bodeš, kaj sem počel v tistem trenutku.

Zemlja se je zasukala okrog mene in stara drevesa so se lomila nad menoj in vulkan mi je razsajal po možganih. Na dan so hotele srca moči — a niso mogle, in peklenške težave vse so me obšle!

Prva beseda pa, katera se mi je izrila izmed zób — bila je kletev. Strašna kletev je morala to biti, vzeta peklu iz najglobokejšega brezna! Napósled sem padel na zemljo in pri tej priči z vročim čelom dotaknil se mrzle dvocevne puške, katera mi je bila poprej odpadla. In misel mi prešine tedaj goreče možgane, misel, ki mi je tako rahlo objela koperneče srce in ugnezdívši se v nje, hladila mi skelečo rano. Bog te varuj, dragi moj Bogomir, strašnih tistih trenutkov bodočnosti, v katerih nesrečnemu črvu skoraj ne ostaje družega, kakor s svojo roko vreči od sebe to uboštvo, ki je imenujemo življenje!

In že sem bil vzel slovo od sveta, kar mi je stopila pred dušo tvoja podoba, Bogomir. In vrgel sem od sebe morilno orožje in tok solza se mi je udril iz očij in srce je izjokalo svoje gorje!

Na nebu pa so migljale zvezde in tisti, ki za njimi kraljuje, zrl je tedaj z usmiljenjem na to ubogo stvar, katera je črni noči tožila tisočere svoje bridkosti in katera je bila vender tudi ustvarjena, kakor druge vse, da se veseli in radosti svoje bodočnosti!

Pozno v noči sem prišel domov. Hlapec, čakajoč mojega prihoda, pove mi, da je šla gospa že davno k počitku. Tisto noč nisem zatísnil očesa. Svoje reči sem dejal v red, proti jutru pa sem se poslovil od svoje domačije in tebe, Bogomir, sem vzel s seboj. Vzbudil sem te iz nedolžnega spanja, ko se je za gorami delal dan. Za seboj pa sem pustil pismo, v katerem je bilo povedano vse, vse z mrtvimi črkami in brez srda, ki se mi je kahal v duši.

Tedaj sem vzel slovo tudi pri kostanjvih gozdih. Mrzlo jutro je bilo, ko sem se peljal s teboj navzdol proti Lukovcu. Tebe sem bil zavil tesno v plašč in te pritiskal na svoje kipeče srce, kjer si bil z mirno dušo zopet zaspal. Tedaj si bil moja jedina tolažba, in če si kdaj morda opazil neizrečeno ljubezen, ki je vezala potrtega tvojega očeta s teboj, bili so gotovo tisti trenutki, kateri so najbolj zasejali to čútje v moje srce! Daleč v tujini sem si napravil s teboj drugo domačijo. Ali smejočega si me videl malokdaj, malokdaj so se mi razvlekle megle s čela in v srci se mi ni nikdar zacelila rana globoka. To srce je bilo mrtvo, umorjeno!

Ničesar mi ni bilo ostalo po svoji domačiji, kot grenak spomin. Ali tebe sem vestno s trudom sam naučil jezika, kateri se ti govori v rojstnih krajih. Dosegel sem, če vidiš kdaj prijazno Višavo, da govoriš z domačimi, kakor gospodar, med njimi vzgojen. In gospodar si na Višavi in narejena so pota, po katerih prideš v posest svoje lastnine.

In sedaj še malo besed! Kadar to bereš, mrtev sem in prost življenja okov. In ako me vprašaš, če sem odpustil, predno sem izročil

svojo dušo stvarniku — povedati ti moram, da nisem. Nisem mogel! Pri odprti smrtni gomili sem obrnil pogled nazaj na svoje preteklo življenje. In strašne sem gledal razvaline, podrtine, in bodoče trnje je poganjalo med njimi! Spomnil sem se tedaj, kako bi mi bila lahko izpremenila ta ženska življenje v cvetoč vrt, in umirajoče srce je še vzklopelo in se zgrudilo v grob — brez odpuščenja! Večni Bog pa naj sodi med nama, kadar stojiva pred prestolom njegovim!

Pojdi na Višavo! In kadar si v sredi med kostanjevimi gozdi, beri te vrste in spominaj se očeta, ki je nekdanj bil srečen, a zopet tako nesrečen med njimi. Jednega človeka sovraži na svetu — Ernesta Malca, ki je bil nekdanj bratranec moj!

Bogomir! do danes še nisi vedel, da imaš domovino. Ljubi jo, kajti ona ni kriva pregrehe, meni storjene. Ljubi domovino!

Ali na svetu sem neizrečeno trpel! —

(Dalje prihodnjič.)

Pogreb v Indiškem Oceanu.

Črtice z mojega potovanja v Kitaj l. 1878.

Spisal Ivan Franke.

Point de Galle na Ceylonskem otoku je malo, toda po svoji leži važno mesto za promet iz Evrope v velike vzhodne zemlje. Tu postoji nekaj časa vsak brod, ki jadra iz zapada v bengalski zaliv, v razprostani malajski svet, v Kitaj in Japan, v Avstralijo in Oceanijo ali nazaj na zapad. Pristanišče je prostorno, a proti tu pogostim hudim vetrovom in proti razburjenemu morju le deloma zavaro- vano. Potniki se tu radi mude, kajti kraj se kaže v vsej krasoti tropičnega podnebja. Pogled iz pristanišča na okolico je silno lep, čaroben. Na levi prehaja pristanišče v nizko planjavo, opasano s temnim zelenjem kokosovih palm in družega gostega drevja, izmed katerega se vidijo bela pohišta in deloma visoki začrneli zid trdnjave. Na desno se dvigujejo mali otoki, griči in za njimi gore, vsi obrasteni z gostim drevjem in grmovjem, ki seza do morja; le ob vodi se vidi črn pas granitne skale, ob kateri se valovi razbijajo ter ž nje poplavlajo najmanjšo

rastlinico. Na jednom griči stoji samotno cerkev francoskih bratov učiteljev, izmed goščave se vidi tu in tam malo bivališče Singalezov. Na dalnjih višavah se razločijo med temnim zelenjem bolj svetle travnate plasti, tudi kaka nizka, široko razprostrana hiša, farma za kavo.

V pristanišči stoje mogočni velikanski brodovi, črni kolosi, nad vodo rudeče zapasani, s širokimi dimniki in ponosnimi jadniki. Na širokih, težkih čolnih dovážajo singaleški kuli, ljudje elegantne rasti in cimetrove barve, velikanske kupe premoga in odvažajo zaboje spremljaje veslanje in vse svoje delo z nekakim petjem, da pritegávajo vsi po taktu.

Vhod v pristanišče je vsled skalovja, ne globoko skritega pod vodo, nevaren in če tudi ni posebno širok, vendar pólje razburjeno morje še v pristanišče dolge in globoke valove, da bi potniki mnogokrat ne mogli na suho, ko bi ne bili znašli Singalezi posebnega stroja čolnov, s katerimi vozijo v najhujšem vetru brez nevarnosti do velikih brodov. Tak čoln je zložen iz več debelih, obrezanih hlodov lahkega lesa, je dolg, ozek in jako visok. Vidi se, kakor jedno samo velikansko deblo, katero je le na vrhu v sredi toliko izdolbeno, da je prostora za noge štirih potnikov, ki sede na vrhu in se naslanjajo in držé za ograjo. Poldrugi seženj od te skladbe, vštric ž njo, leži v vodi drug manjši hlod, zvezan s čolnom po dveh močnih kolih, in ta hlod drži v najhujših valovih vse v ravnotežji; potniki se držé za ograjo, da jih valovi ne odplavijo. Ta naprava se ne da sicer hitro premikati z veslom ali jadrom, toda varna je, ker se ne more potopiti.

„Hajdésps“, mogočen, eleganten parobrod, ki je došel iz Kalikuta, čakal je na vkrcanje premoga, da bi odplul v Aden in Suec. Na potih v teh razprostranih krajih se potniki, bivajoči skupaj po teden, deset in več dni na omejenem prostoru, lahko seznanijo, tudi sprijateljijo. Nova postaja jih zopet razprši; prav iz srca kliče „Good by!“ („Srečni!“), in stisne roko mož novemu poslavlajočemu se znancu, obžalujoč usodo, ki duši, morda tako ugodno razpoloženi, drugo za drugo loči za vselej.

„Hajdésps“ — kaj pomenja to ime? — vprašaš radovedno. Je neki pritok reki Indu, no Hajdésps je, dobiš v odgovor. Treba se je peljati okoli broda in tu stoji na zadnjem delu z velikimi zlatimi črkami napisano: „Hydaspes“. Se ve da, to razume tudi Evropejec, ki ni Anglež! Kaj se hoče, tudi Angleži imajo razvado prestvarjati tuja imena po svoje in to malikrat srečno. Prekrstili so n. pr. glavno mesto Indije iz „Kalikut“ celó v „Kálk! taa“.

Naš prijatelj „Travangore“, na katarem smo prebivali dvajset dni, ter pripeljali se iz z vzhoda do Ceylona, pomahana glava, stara škatlja, kateri stresa težki stroj stene, da vibrirajo, kakor starčku glava sem in tja,

ali gori in doli kimajoča, — „Tranvangore“ se že zmajeva, počasi se giblje mimo našega broda; glasni klici v slovó doné z obeh ladij, vidi se mahanje z rokami in robci in — že nam kaže svojo zadnjo plat. Nese nazaj v Kalikut svojega originalnega kapténa*) in njegovo družino, japonski mački in kozo, katera nas je kratkočasila tolikrat s svojim drznim ponašanjem. Kakor vselej preskrbel se je mož tudi v tem pristanišči dobro s sadjem. Obesiti je dal na zadnjem krovu dolge vrste ananasov in banan in delal bode kakor do zdaj, sebi v zabavo in drugim v prid. Nadzoroval bode svoje malajske mornarje, kateri mu morajo med počitkom razpukavati stare onemogle vrvi in plesti iz njih prav mehke tepihe, ukusno pasane. Mož tako delo razume, ni takoj zadovoljen in pri vsakem tepihu bo delil obilo klofut. Hodil bo po krovu, ogledoval ananas, segel po najbolj dozorelem, odtrgal ga in zaklical: „Formaster!“

Brez daljšega povelja izgine formaster v brod, a vrne se takoj s krožnikom in nožem. Kaptén sad čedno olupí, razreže na plošče, dá formastru nož, stopi navzlic svoji telesni obilnosti z elegantnim poklonom pred odlično damo, ali katera mu je najbližja, in reče: „Please?“ („Ako Vam je drago!“) — in tako dalje, da je krožnik prazen. O, gospodov tudi ne zanemarja. Znova prične študije o zrelosti ananasov in tako pridejo vsi po večkrat na vrsto. Ne dela pa ta posel le z izredno spretnostjo, ampak tudi z veseljem.

Kadar se potnikom ustavi ta aromatični in hladilni sad, pokliče poveljnik zopet formastra in pokaže na polni krožnik. Formaster se najprej sam izdatno posluži in ponudi potem drugim svoje vrste.

Ta krožnik je imel v lepem vremenu le malokdaj miru!

„Travangore“ je že zunaj pristanišča na prostem morji; nekako mladostno poskakuje in dviga svoj zadnji konec nedostojno kvišku; zunaj mora biti precej hudo. Z Bogom, stavec, življenje med tvojimi stenami je bilo prijetno in domače, tvoji oficirji, jadrajoči s teboj že mnoga leta po iztočnih morjih, bili so prijazni, resni in prav ljubeznivi možje.

„Hydaspes“, dobro dvakrat večji parnik, ustrojen po najnovejšem modelu, z vsemi pripomočki tehnike in komforta, pripeljal je potnikov iz Kalikuta, nabral v Ceylonu drugih in še so prihajali. Bili smo večinoma tuji, malo nagneni pričeti razgovore, vtopljeni v svoje misli. Med množico potnikov nobenega onih jasnih obrazov podjetne mladine, ki gre iz Evrope za srečo daleč v jutrove dežele. Vladala je nekaka dolgočasnost in tišina, nekaj zaradi vročine, — bilo je sredi junija in gorkomer je kazal 30° R. v senci, — morda je tudi vplivala misel, da bo prej ko ne nekaj viharja. Skoraj jedina resna starost je zastopana:

*) Kaptén je angleški izgovor.

uradniki v Indijo premeščeni ali gredoči na dopust, trgovci, tudi kak glasbenik ali pevec, ki je porabil minulo sezono, da je v Indiji nabral sovrenov in rupij; dām je le malo. Nekateri uživajo lepi razgled, drugi sedé na vsak mogoč način v čeru in prebirajo najnovejše evropske časnike; najnovejši so datirani 18 dnij nazaj. Drugi opravljajo v potu svojega obraza nalogo vsakdanjega telesnega gibanja ter merijo gori in doli z enakomernimi koraki „quaterdeck“ (t. j. prostorni zadnji krov). Daleč zadaj blizu krmila je vtopljen v svoje misli v posebno sestavljenem naslonjači izreden mož upadlega, bledorumenkastega lica, očitno jako bolan. Obraz, obrobljen s črno brado in bogatimi lasmi, izrazuje inteligencijo in grenko nejevoljo. Velike, temne oči so globoko vdrte, nemirno se obračajo in se jezno upró v vsacega bližajočega. Usta se potegnejo na zaničljiv, zloben smehlaj, izmed belih zob zasiče kaka nerazumljiva beseda. Kakor bi bilo bolniku zoperno vse zdravo človeštvo, skuša odpraviti iz svoje bližine vsacega z razumljivo mimiko. In vender stoji tik njega gospa, nagne se večkrat k njemu, popravi mu blazino pod glavo, ponudi piti iz kupe. Gospa visoke rasti, kateri leta še niso strle naravnega ponosa, osivela je že nekoliko, stoji mirno pri bolniku, gleda zamišljeno nekam pred sebe. Te misli morajo biti neizrečeno žalostne in tožne, bere se jej na obrazu, da so takó tožne, da jih ne more prikriti s hladnim vedenjem, kakeršnega zahteva konvencionalni ton društva. Le kadar se obrne k bolniku, razvedri se jej nekoliko obraz, odgovarja in streže mu ljubeznivo, kakor le ženska more. Pa zopet jej upadeta roki, vtopi se v žalost. Pozdrave odzdravlja s komaj vidnim priklonom, ali pa tudi nič.

Nikdo se v drugič ni rad bližal tema potnikoma, ker jima je bilo očitno najbolj ustrezeno, da smo ja pustili samá.

Ni bilo težko zvedeti, kdo sta. Bolnik, malo čez trideset let, je visok uradnik angleške vlade v Indiji. Vsled izrednega vspeha težkih izpitov, katerim se morajo podvreči kandidatje za službe v Indiji, vsled svojega jeklenega značaja, vsled svoje energije in spretnosti, se ve da tudi vsled zvez po svojem rojstvu, sin dostojanstvenika iz stare škotske rodbine, dospel je v malo letih na odlično stopinjo, bil je vladni pooblaščenec v Barodi. Važnost takega posla je razumljiva po vsej angleški upravi v Indiji. Mnogo vladarskih indijskih rodbin so Angleži odstranili ali uničili in gospodujejo njih velikim deželam neposredno. V drugih državah pa so pustili domače raje (radže) z vso prejšnjo upravo, in na takih dvorih vlada angleški pooblaščenec posredno. A indijski potentati niso le ponosni, ampak tudi prebrisani, njih zvitost in lokavost je neizmerna. Treba jim je na stran prostaviti celega moža, ki nadkriljuje

domače indijske vladarje v vseh zmožnostih, ki zna biti čez vse previden, uljuden in prizanesljiv, ki razume intrigo in jo zna voditi, ki zna biti, kadar je treba, strog in nepremakljiv, ki ne pokaže nikdar strahu, — moža, kate-rega osebnost imponuje Azijatom. Če se pomisli, da Angležev v vsej Indiji ni nad 150.000, ki gospodujejo 200 milijonom ljudij, razumljivo je, da se to gospostvo veliko bolj opira na zmožnosti vladarjev, kakor na bajonete in topove.

Tropično podnebje in morda še bolj iskrena neutrudljivost in brez-merna delavnost so podkopale zdravje tudi temu trdnemu nadarjenemu možu, ki zdaj tu na krovu težko čaka trenutka, v katerem bo „Hydaspes“ odplul proti angleški domovini. Zapustiti je moral pred polletom Barodo, bežati pred nezdravim deževjem in iti v sanatorium, kakeršnih so več osnovali Angleži na vznožji Himalajskih gorá, tam kjer vlada vedna spomlad. Toda bilo je že prepozno. Kadar ne vedó zdravniki druge pomoči, pošljejo bolnika v evropsko domovino. Prišla je na prvo vest o bolezni k baronetu njegova mati, rodod Francozinja, že delj časa vdova, da bi negovala zdravje svojemu jedinemu otroku. Tako sta zdaj potnika na „Hydaspesu“ in uboga mati šteje dni, šteje ure, koliko jih je še do doma, kajti gorski zrak Škotske je njeno jedino, če tudi slabo upanje.

Veter postaje tudi v pristanišči izdatnejši, nad nami se podé in valé črni oblaki, časih se usuje dež. Treba bo hiteti, da pridemo še pred mrakom na morje, sicer bi morali čakati jutra. Pilot je že na brodu, stojita s kapténom na poveljniškem mostu in se pogovarjata v kratkih pretrganih stavkih. Štirje mornarji stojé mirno pri krmilnem kolesu, čakajoč migljaja ali poveljne besede od pilota. Močni glas signalne piščali je že večkrat zatulil, da se daleč razlega.

Ko se je poštni oficir pokazal na brodu in so hitro pometáli poštné vreče na krov, vzdignejo se stopnice kraj broda, sveder prične s počasnimi udarci natepavati vodo, brod se zaziblje in začne rezati valove v velikem oboku iz pristanišča v prosto morje, v Ocean. Pilot, dasi star, majhen mož, stisnivši kapténu roko ter zaklicavši mu svoj „Good by!“ jako urno zleze po lestvi od vrvi na singaleški brod prej omenjenega stroja, mornarji spuste vrv v vodo, in hitro puščamo pilota za seboj ter gledamo, kako se skriva za valom ter se zopet prikaže na penastem vrhu, dokler ne izgine za obrastenim gričem.

Pogled na Ceylonsko gorovje je kmalu zakril dež, gost dež in mrak. Nekako milo se stori človeku, ko gleda nazaj na ta blagoslovljeni tropični svet, katerega krasoto, tako polno, divno krasoto je videl težko da ne zadnjikrat v svojem življenji.

Čez krova zadnji del, čez „quaterdeck“, so raztegnene velikanske plahite od najmočnejšega platna, da varujejo pred solncem in dežjem. Toda hud veter nosi nocoj dež tudi pod to streho na vse strani in le trdovratni čistilci herbae nicotinae ostanejo na krovu, iskaje kolikor mogoče zavetja, ker „under deck“ — pod krovom — sta smodka in tobak ostro prepovedana.

Zagrnila nas je temna noč, črna, da se ne vidi prst pred očmi, dež je lil tako gost, da se je signalna luč na jaderniku komaj s krova videla, valovi so bobneli in šumeli, veter tulil in zvižgal v takelaži po vseh glasovih, da je podušil celo enakomerno tolčenje stroja. Med ta strašanski hrup zatuli še piščal po gostem signale v svarilo brodom, ki bi slučajno se bližali nasproti. Pri večerji se je zbralo malo potnikov, večinoma so polegli. Hudo zibanje broda dela velike težave želodcu in glavi, ki se še nista privadila. Tudi priprava, ki se prilepi na mizo, da ne zdrsajo krožniki in kozarci raz nje po tleh, ni ugodna pospešiti pogum. Noč, v tropih nikdar kratka, postane pri takem vremenu silno dolga. Človek nima koga, da bi se zgovarjal z njim; vtisov, raznovrstnih, močnih vtisov nabralo se je čez dan toliko, da tudi berilo ne zanima. Na krovu je povsod mokro od dežja, tudi vrže veter časih vode z veliko silo gori, da se na vse strani razbije in razprši. Ne vidi se nič; v temi se sicer sliši divjanje elementov še bolj veličastno in grozno, pa napósled se človek navžije tudi te muzike in zleze v svojo kabino. Srečen je, kdor more spati; a to niti vzdigovanja in zibanja vajenemu ni lahko. Ropot nad glavo, škripanje železa, zdaj zategneno, pojemajoče, odganja spanec. Ko človek s silo malo zadremlje, zdrami ga zopet ropot, kakor bi sam peklenščak svoje verige stresal ter jih ravno nad glavo čez krov drgnil. Znano je, da se krmilni brod s poveljniškega mostú, stoječega pred dimnikom, z velikim kolesom, od katerega so napeljane verige na krov; te premikajo dolge železne drogove, in s temi krmilo. Valovi se zaletavajo v krmilo s tako silo, da stresa železno zvezo, napeljano ravno nad kabinami.

Rano zjutraj, še pred šestími, zberó se na krovu trije, štirje neustrašljivi in uživajo prijetno maniljsko zelišče, se ve da z mnogimi zaprekami. Vabi v potrpežljivost tudi prijeten vzduh in — hlad. Sicer kaže gorkomer 28° R., toda proti 32° tu doli v salonu dozdeva se teh 28° kakor hladen večer po vročem dnevi. Danes vender ne zmivajo pomorščaki krova, ne bo se jim treba umikati, ker morje pluska samo ob sebi izdatno na krov, da so tudi klopi mokre. Šetati se skoraj ni mogoče, treba je stati blizu kake reči in se o priliki prijeti, da se ne zgreši ravnotežje. Pluskne val vode gori, kakor bi jo iz škafa tresčil, veter

jo raznese v debele kaplje, prileti tudi katera v lice, kakor žoga, da skeli in peče. Pa kaj to dé! Kdor še ni videl takega prizora, rad kaj potrpi, da se ga nagleda. Sicer imenujejo ti hujšega vajeni povodnjaki tako vremce le „good half a gal“ — „dobro pol viharja“. Morje in nebo se vidita spojena, dež lije gost, da se na pol broda daljave nič več ne razloči, temotno je, kakor v poznem mraku. Valovi so globoki in dolgi blizu tako, kakor je brod dolg, do 150 korakov. Penasti vrh se valja, prevrže in pada v globočino, kakor velik slap. Ne more se reči, moči li bolj dež, ali slana voda, katero zgrabi vihar na vrhu valov in jo nese raztepeno v debel in droben prah na vse strani. In ti, mogočni, ponosni „Hydaspes?“ Kako borna stvar si tu! Zdaj te prime visok val od spredaj, vzdiguje te, da te parni stroj ne more gnati tako navkreber in zastaje. Val prihiti čez tvojo sredo, vržeš se navzdol, sveder hitreje maha in ti zapodi prednji konec s strašno silo v prihodnji val, kakor bi se imel pogrezniti v sredo morja. Toda „Hydaspes“ ima močne stene, uravna se, prizdigne se zopet, privzdigne pa tudi potoke vode, ki dere še naprej, ko se je brod nagnil zopet na drugo stran.

Dež postaje nekako menj izdaten, hoče se malo razsvetliti, veter se je nekoliko obrnil, a zdi se sicer, da pritiska še z večjo silo; obrača se pa menda vendar na bolje?

Botsmenova piščal se prične oglašati in brlizgati, pomorščaki, negotovega koraka in omahujoči, kakor pijani, spravijo se nad platneno streho, odvežejo trakove in povijajo platno v bale. Jako hudo je, če veter komu kak kos z roke potegne, poka in maha ž njim, da ga ne more samo jeden uloviti in mora priskočiti drugi in tretji. Drugi lezejo kakor mačke po vrvéh in zavijajo zadnja še razpeta jadra, ki so imela namen držati brod bolj v enakomernem tiru. Potnikom se približa formaster in veli kategorično: „Passengers under deck!“ — „Potniki pod krov!“ Tu ni ugovora, slušati je treba, vsako kapténovo povelje se mora zvršiti, z lepo ali s silo. Iz tistega „dobro pol viharja“ nastal je „celi vihar!“ Ker se je veter zasukal, postalo je morje neredno, valovi se podijo drug na drugega in se vzdignejo časih v velikansk zmršen kup. Brod ne skače samo gori in doli, ziblje se tudi in se časih tako nagne na stran, kakor bi se hotel res zvrniti. Marsikateremu potniku zastane večkrat sapa, predno se znebi tega nepotrebnega strahu. Po gostem trešči cela reč vode na krov s tako silo, da more pobiti vsacega korenjaka po tleh. Pred stopnice, ki vodijo raz krova v brod, pritrjena je z vijaki za čevelj debela deska, da voda čez krov se izlivajoča ne teče v brod sam.

Dan se še nekako prebije v salonu. Človek obleče najbolj zračno, še dostojno obleko, da mu ni treba tičati v kabini. Skuša se motiti z berilom; opoldanji zajutrek in ob šestih obed tudi nekoliko prikrajšata čas. Pri obedu imajo svoj navadni obraz le gospodar kapten in oficirji; potniki so redko sejani pri dolgi mizi; komaj četrti ali peti sedi na svojem prostoru. Miza je obložena navadno za vse vpisane goste; belo oblečeni indiški dečki gonijo z isto marljivostjo veternike nad mizo, če sedi kdo gostov na prostoru, ali tudi nobeden. Viharno stanje se ignorira.

Nastane noč, vročina hujša. Čez dvanajst ur že so zadelane vse zračne luknje; parni stroj pričinja ogrevati, da lije pot po človeku, kakor v parni kopeli. Na spanje je še menj misliti, ko prejšnjo noč. Kdor ima trden želodec, najbolje stori kratiti si situvacijo z dobro kapljico. „Chief stuvert“, prvi strežaj, velik gospod, ki ima vso pijačo pod ključem in jo sme dajati le ob določenih urah, dá se omečiti in pomoli ti skrivaj butiljo renca ali šampanjca, ne za denar, ampak za listek, na katerem je tvoja želja zapisana. Take listke ti izroči v premeno za zlato in srebro še le, ko zapuščaš brod. Tako z butiljo v roki, da se ne prevrne, na stolu trdno pribitem k tlom, polagoma natakaje si požirke v težko kupo se dá lože čakati, kaj bo prineslo jutro, z ložjim srcem se poslušajo žalostni glasovi iz kabin: „Stuvert, pokličite zdravnika!“ in tisti onomatopoetnični glasovi, posvečeni sv. Urhu. Strežaj res koraka od kabine do kabine s čedilnim orodjem, tiho opravlja svojo dolžnost, zdravnika pa ne gre klicat, misleč: vreme boljše — želodec boljši. Zdravnik ima nocoj res posla. Tam na desni vrsti se po gostem odpirajo vrata v kabino, ki je nenavadno razsvetljena. Prihaja in odhaja strežaj po gostem, pride tudi kak potnik, in tudi celó kapten se pomudi nekaj časa tam. Vidiš nekoga ležati na tleh, na blazinah; poleg njega čepi in drži mu vzglavje ona gospa s krova; to je njen obraz, ki kaže neizrekljivo boleost. Mati, tožna mati, tvoje lice kaže, da tvoj nesrečni sin ne bo več videl Škotske!

Parni stroj prigreva neusmiljeno. Najbolje je iti na stopnice, tam se bo dalo vender laglje sopsti. Mesto jedne deske so nad stopnicami pritrjene tri, morda celo štiri in še bije skozi debela in drobna rosa. Sedi tu že nekoliko možakov; kadar se kdo umakne, sede hitro drug na izpraznjeni prostor više proti vrhu. Vidi se negotovo, ker luč, sicer dobro zavarovana, opleta in omahuje vsled grozovitega viharja, kakor bi zdaj in zdaj ugašala. — Sedelo nas je tu kakih deset možakov, utrujenih in molčečih; govoriti bi bilo pri takem grozovitem vrišču itak nemogoče. Bil je tudi trileten deček med nami, lepo cve-

toče dete modrih očij in svetlih, kodrastih las. Od Šangaja sem nam je bil maliček v kratek čas s svojo zgovornostjo in naravno živahnostjo. Zdaj leži onemogel v naročaji svojega očeta ali morda strijca, mladega moža, ki je prinesel uboščka iz zaduhle kabine sem prav na vrhno stopnico, bliže zraka in hladú. V neznosni vročini bi ubožec ne mogel več dolgo prebiti. Drži otroku glavico in ga skuša varovati pred vodo, ki še pluskne večkrat skoz deske.

Bilo je okoli dveh, ko povzdigne jeden in drugi glavo, oziramo se plaho drug v drugega, kar zakriči nekdo s strahovitim glasom: „Thi eng in stop!“ — „Parni stroj se je ustavil!“ Ljubi bralec, to je bil grozen trenutek. Kri zastane, pri srci zaboli, kakor bi bilo prebodeno. Voda je prišla v brod, seza do peči, pogasila je ogenj, parni stroj je zastal, topimo se!

Ta misel nas je prešinila vse!

Misli se pode bliskoma po glavi: dom, dragi, koliko se jih bo rešilo, ne poginiti v tem zaboji, bolje je šiniti na krov in planiti z broda, ko pogrezniti se ž njim, boriti se do zadnjega dihljaja! . . .

Nikdo se ne gane drug v drugega strmečih; čez jedno, morda pet minut se zmaje nekdo in izgine doli, pride čez nekaj časa nazaj in zavpije s čudnim glasom: „Nič ni, stroj se maje, toliko da kraj drži. Ne ve se natančno, kje smo, čakamo svita.“ Brod se je majal in opletal še huje, bučanje morja in tuljenje viharja se je čutilo še bolj, ker je potihnilo bobnenje in butanje stroja. Situacija se ni izpremenila in potolažili smo se polagoma od strahu pred gotovim pokopom v valovih in čakali molčé dalje, kaj bo usoda prinesla.

Nastopil je dan, dež ni več lil, vihar je odnehal, oblaki so se vzdignili iznad vode, podili so se težki in temni nad nami. Valovi, še dolgi in globoki, niso imeli več tako penastih vrhov. Plálo se je morje neredno gori in doli, črnkasto sivo, videti ne kakor voda, ampak kakor velikanski kupi svinca. Ni ga bilo spoznati onega krasnega Indiškega Morja, ki je sicer čarobno modro, lepše kot najčistejši zafr.

Proti poldnevu smo skušali nekateri balansirati po krovu, rabiti zopet noge, uživati zrak, ne gledé na to, da nas je zadel nenadoma še kak velik plunek slanice. Pomorščaki so nategnili zopet platneno streho, „Hydaspes“ je rezal valove, zdelo se je, da ne s tako energijo, ko prej. Reklo se nam je, da se vsled zatemnelega nebesa ni mogel preračunjati kraj, kjer hodi brod, da se mu je bilo bližati v noči mnogobrojnim otokom Maledivskim, da se je vsled razburjenega morja in premenjene meri viharja izgrešil nekoliko kurz, da smo morali čakati jutra in se tako ogniti nevarnosti, da ne bi zadeli na plitvo dno ali na kak otočič.

Morda je bilo tako, morda tudi ne vse resnica. Po tej noči „Hydaspes“ ni več preplul po najdaljši milji na uro, ampak le po osem, akoravno se je morje s časom po polnem umirilo.

Popoldne se je moglo z nekoliko varnostjo že na sprednji del in ogledati si tu mrličje, žrtve viharja. Voda je ubila nekaj koštrunov in perutnine, tudi dva prašička in jedno opico. Živali: perutnina, voli, krave i. t. d., ki imajo dajati potnikom presnega mesa, so v najsprednjem delu krova v malih hlevčkih, podobnih kletkam v menažerijah. Akoravno so ti hlevčki trdno delani in le na krov odprti, vendar je voda od strani s tako močjo vanje butala, da je pobila žival in odnesla velik kos hleva za koštrune.

Posebno zanimalo nas je delo „karpentra“, tesarja „Hydaspesovega“, kako je tu krsto zbiral za uboga Škota. V lepem vremenu bi bil morda prebil še kake dni, tudi tedne. Hudo zibanje mu je morilo želodec in zaduhla vročina mu jemala sapo. Želel je ležati na tleh misleč, da ga bo menj mučilo premetavanje broda. Proti jutru je vzdihnil svojo dušo. Ker mrtvašnice ni, deli so truplo v kopel.

Tesar je delal sam, brez pomagača v tesnem prostoru hleva, katerega je bilo treba prej izprazniti. Umetnosti posebne mož ni kazal; tri dolge, debele žaganice je zbil skupaj, ne gledé na to, so li špranje večje ali manjše. Vdelal je končnici, primeril pokrov in potem jel vrtati luknje. Vrtal jih je gosto drugo pri drugi in velike. Dolgo se je mudil z vrtanjem in marsikatera kaplja mu je padla od nosa na deske. Gledalcev je imel dovolj, stali so največ pred vrati, v delarnico mogli so samo trije. Poskušnje, spraviti mojstra v pogovor o tesarski umetnosti sploh, zlasti o krstah, koliko jih je napravil, za koga i. t. d. niso bile kaj vspešne. Zgotovivši delo, nanosi debelih kosov starega železa v krsto, uravna ga po dnu ter malo pribije.

Proti večeru so postali valovi bolj plitvi in, ker ni bilo vetra, gladki; na nebesu je visela enakomerna zavesa sivih oblakov, bila je ona tožna mračna svetloba, kakor ne bi bilo več solca na svetu.

Blizu kaptenove kabine smo se zbrali vsi Evropci, katerih niso zadržavali nasledki minule noči v postelji, mnogo bledih upadenih obrazov, tudi nekaj dam, črnkasto opasanih okoli očíj. Oficirji, na čelu jim stari belolasi kapten v paradi, vsi pomorščaki in drugi oficijanti angleške krvi v polni uniformi, stali so v polukrogu. Malajski pomorščaki, Kitajci in drugi Azijati so opravljali mirno svoj navadni posel, ali so počivali. Le kateri je gledal radovedno od daleč, kaj se zbirajo ti bledolichni tujci. Dva mornarja stopita k ograji krova in odpreta vrata. Štirje drugi prinesó na velikem plohu krsto, pregrneno z velikim barjakom, z

angleško trikoloro, ter jo postavijo blizu kraja. Vsi se odkrijemo. Kapten pové na kratko zgodbo umrlega, omeni njegove izredne zmožnosti, spretnosti v službi, iskrene domoljubnosti in udanosti do kraljice. Bere potem iz knjižice nekaj molitvic ter blagoslovi krsto. Dva pomorščaka primeta z jedno roko za trikoloro, z drugo privzdigneta od zadaj ploh in — krsta zdrsne izpod trikolore nevidno v Ocean. . . .

Domislili smo se pozneje, da matere ni bilo pri pogrebu. Ali jo je morda bolelost po izgubi onega, ki jo je jedini vezal na ta svet, po polnem potlačila? V mraku je bilo videti na ladiji prav zadaj, blizu krmila, visoko gospo, črno oblečeno; roki pobešeni, trdo skleneni stoji mirno, nepremakljivo. Njeno lice, še bolj blede in upadlo, ko prejšnje dni, vidi se negibljivo, oko suho, brez solzá nepremakljivo zre nazaj, daleč v morje proti Ceylonu. Tako je stala sleherni večer; nikdo se je ni upal motiti. Tri, morda štiri dni pozneje pride popoldne v kabino prvega oficirja, ki vodi brodu pot, razvije tu velik zemljevid Azije in prosi z mirnim glasom oficirja, naj jej zaznamenuje kraj, kjer počiva nje sin. Oficir poišče svojo kurzno karto, računja, pa delo se mu odseda z nekako nespretnostjo, ker mu solze zalivajo oči

Nebo je bilo zopet jasno in sinje, Ocean zopet moder v vsej svoji čarobnosti, noči zopet lepe, da se jih je človeku škoda zdelo prespati, vse je bilo tako divno tropično, kakor pred pol letom, ko smo pluli proti vzhodu; toda življenje je bilo kakor poparjeno. Harmonium je počival, oficirji niso kegljali, potniki tudi ne, dame niso zbijale s kladveci lesenih stolpčkov; le črni kurjači iz Afrike so uganjali vsak večer svoje burke dolgo v noč, godli, plesali in popevali so po svoje. Težko smo pričakovali Adenskega pristanišča, da bi dobili zopet trd svet pod noge in razvedrili se z novimi vtisi. Med prvimi, ki so zapustili „Hydaspesa“, bila je tudi žalujoča mati; htela je čakati drugega brodú in ne več voziti se na onem, ki jej je vzbujal tako žalostne spomine.

Zemljepisne črtice.

Spisal E. Lah.

I. Bohinj.

ko si že stal kedaj na malem holmu ob zahodnem obrežji divnega Bledskega Jezera, začudil si se nehoté, kako li more vladati v dveh sosednjih si okolicalh toliko nasprotje. Proti Bledu vse polno življenja: okrog jezera neštevilno hiš; po jezeru švigajo na

vse strani čolnici; iz njih ti done glasovi pevajoče vesele družbe, z bližnjega otoka in od nasprotne farne cerkve sem te vabi prijazno zvočenje. Proti drugi strani pa divja samota; praznična tihota, ki vlada tu, vpliva nekako tesno na tvoje srce. Nekaka otožnost celó se te utegne polotiti, če se zamisliš na delj časa v ta pogled. Pred teboj moli kvišku velik, blizu 100 m visok steber: to je strmi, že v slovenski pesni opevani Babji Zob. Nagajivo se ti smeje, da te je tako prekanil. Stvar namreč v resnici ni taka, kakor se ti kaže na prvi pogled. Dolina, ki jo čuva Babji Zob, je jedna najmnogovrstnejših na Kranjskem, bodi si že v katerem koli obziru. Bogata razlika, ki se ti bo podajala, če me hočeš spremljati, nahaja se redkokje drugod strinjana na primeroma tako majhnem prostoru.

Bohinj v ožjem pomenu nazivljamo več ur dolgo, zelo ozko dolino, ki veže v podobi globoke zareze v planote Julijskih Planin Bledsko Jezero z Bohinjskim. V širšem pomenu besede pripadajo Bohinju tudi vsa gorstva v jugu Triglava, ki obdajajo omenjeno dolino in jej dajó nje divji značaj. Bohinj v tem zmislu zavzima nad 400 km².

Iz zgoraj omenjenega holma dospesh po četrt ure dolgem klanci navzdol v prijazno, takoj ob vznožji ležečo farno vas Bohinjsko Belo. Tu se ti bo treba nekoliko okrepčati v dobri Krivčevi gostilni, ker pot bo še dolga. Takoj onostran Bohinjske Bele se jame dolina ožiti, hribovje pa višati. Ob obeh straneh bele ceste te spremljajo še nekoliko časa lepi travniki. V višini nad seboj zapaziš na levi tik pod Babjim Zobom vasico Kopenik, na desni pa še nekoliko više, malo, pod Belo spadajoče selo, Slamniki imenovano. Pol ure od Bohinjske Bele leži ob levi ceste v ravnini vas, katero nazivlja ljudstvo res prav umestno Obrne, ker se je baje pred stoletji sovražnik tu nazaj obrnil, mislé, da ima pred seboj zaprt svet. Na enak način tolmači ljudstvo tudi besedo Bohinj, od nemškega „wohin“. —

Kraj postane tu v resnici prava soteska. Dolina je tako ozka, da imata skoz dobro poldrugo uro hoda v njej prostor le cesta in struga Bohinjske, v pravem pomenu besede bistre Save. Le tu pa tam se pokaže ob vodi kak mal travnik, časih zavzima tudi malo več prostora stara struga Savina, poleg nove struge. Ozko dolino spremljata ves čas ob levi in desni 800—1000 m visoki gorstvi, med seboj zelo različni: levo gosto porasteno in z gozdi pokrito; desno pa že zelo golo le po malem s travo zakrito. To sotesko imenuje ljudstvo „Stenge“.

Od tu dalje se jame dolina širiti, tako da zadobi svojo prvotno širokost. Hribovje se polagoma odmika od ceste, postaje vedno višje in dobi kmalu gorski značaj. Iz jednoličnega robovja stopajo posamezni

vrhovi, vstajajo večje gore. Tudi dolina oživi, vas se vrsti za vasjo v dolgosti kakih treh ur noter do Bohinjskega Jezera. Pri vasi Bitinje se odloči od glavne doline kakih pet četrt ure dolga in četrt ure široka, nekoliko više ležeča dolina. To po navadi „Zgornjo Bohinjsko“ imenovano dolino loči od spodnje par sto metrov visoka Babina Gora, po vnanji obliki tacega značaja, kakor hribovje ob desni strani „Šteng“. Zgornja Bohinjska dolina je zelo rodovitna in ima več velikih vasij. Obe dolini se zopet zjedinita v koncu ravnine, tik ob Bohinjskem Jezeru.

V severozahodu zgornje doline se razprostira kacic 500 m više tretja, nad uro dolga in slabe pol ure široka ravnina, prava gorska planota. Na njej ležita v visočini dobrih 1000 m, tedaj za Vojskim v Idrijskem okraji na Kranjskem, najvišji vasi Gorjuše in Koprivnik.

Vsi omenjeni kraji leže tik ob vznožji Triglavovega južnega predgorja, ki nam kaže tu povsod še značaj dobro kultiviranega, ali z bogatimi gozdi, ali pa z rodovitnimi travniki pokritega hribovja.

Nasproti Bitinski cerkvi, takoj onostran Save zapaziš mal, nekoliko nad 80 m visok, precej strm hribeček, baje z bogatimi zakladi iz rimskih časov. Na njem se je dvigal od Preširna v „Krstu pri Savici“ opevani „Ajdovski Gradec“. —

Bohinjska dolina je tam, kjer se odloči od nje proti desni zgornja dolina in še više Koprivniška planota, ob jednom najširša. Proti levi zapaziš večinoma še gore z okroglimi vrhovi, v nižavi porastene, v višini skalovite. Stvar se tako ponavlja noter do Bohinjskega jezera, le s tem razločkom, da obdrži dolina le malo časa svojo širokost in se zoži v obližji jezerovem zopet na četrt ure. Tu še le obdaje dolino noter do vznožja skalovito in golo gorovje.

Orografično je Bohinj jako mnogovrsten; vse gorske oblike, ki jih nahajamo sploh na Kranjskem, zastopane so posebej tudi tu: na severu in severozahodu pravilno gorstvo; na zahodu in jugozahodu hribovje; v severovzhodu, vzhodu in jugu planota. Vse te različne vrste pripadajo večji južni polovici kranjskih Julijskih Planin.

Od Triglava, središče kranjskim Julijskim Planinam, odloči se proti jugozahodu dolga vrsta Bohinjskih gora, ki obdaje globoko Bohinjsko dolino v podobi velikega polukroga in dela ob jednom večinoma tudi mejo med Bohinjem in sosednjo Goriško. Omenjena vrsta se močno razločuje od severne Kórenske polovice in se ne da ž njo posebno nikakor meriti gledé visokosti. Še na skrajnem severozahodu, ob koroški meji, ima namreč Kórenska polovica gore z 2400 m in še čez. V južni polovici imajo gore to visokost le še v neposrednem obližji Triglava; jamejo pa, čim delj od Triglava, tem močneje padati, in so na zadnje

le še 1600—1700 *m* visoke. Tudi njih srednja visokost je za kacic 300 *m* nižja, ker znaša le kacic 2000 *m*. Konjavec ima še 2560 *m*; Kopica le še nekaj nad 2300 *m*, Vogel, Bogatin, Kuk le po 2000 *m* ali nekaj malega čez; Rebikovec, Gradišče in Četrt po dobrih 1900 *m*; Črna Prst, Možic in Črni Vrh po dobrih 1800 *m*; Ratitovec, skrajni steber, s katerim se dotika popisana vrsta pri Petrovem Brdu Jelovice, le še nekaj nad 1700 *m*.

Kar je zamudila visokost, to so poravnali prehodi, kateri se nahajajo tu le v tolikem številu, kateri so tudi večje važnosti, kot severni, ker vežejo med seboj precej obljudene kraje, med tem ko dobivamo severne prehode večjidel v zapuščeni samoti. Ob Črni Prsti pelje 1520 *m* visoko sedlo iz bistriške v baško dolino. Nad Bohinjskim Jezerom veže 1903 *m* visok prehod Bohinj s sosednjo Goriško. Najnižje, 1400 *m* visoko sedlo pelje iz Bohinja v Soško dolino; le malo višje sedlo drži čez 1500 *m* visoko planino „Na kraji“ v obližji izvira Savice proti Trenti.

Med Kórensko Savo in Sélško Soro, v jugovzhodu Triglava, se razprostira največja kranjska planota. Globoka dolina bohinske Save jo deli v dve precej jednaki polovici, v severno Pokljuko in v južno Jelovico. Pokljuke pripada Bohinju le južna, Jelovice le mal del severne polovice. Ta planota strinja v sebi nekatere posebnosti, katerih ne nahajamo sicer nikjer na planinskem svetu. V sredi nič pravega hribovja, vse le nekaka nepravilna, dostikrat pretrgana, sem pa tjà obljudena visoka ravnina; pogoste globine v podobi kotlov, pomanjkanje vodá ali pa k večjemu nepravilne vodé — z jedno besedo planinski, porasteni Kras.

Srednja višina Pokljuke znaša od 1100—1200 *m*, in sicer v severni polovici 1200 *m*, v nižji južni, Bohinju pripadajoči pa 1100 *m*. Jednako je tudi z mejnim gorovjem ob robovih planote: v severni polovici vrhovi po 400—500 *m* visoki, v južni Bohinjski komaj po 200 do 300 *m*. Hribje v zgornjem Bohinji, nad Koprivnikom in Srednjo Vasjo, kot Črni Kremen, Javorov Vrh, Pleša, Šjek itd. imajo le po 1300—1400 *m*.

Precej jednake prikazni nahajamo tudi v južni planoti, v Jelovici, le s tem razločkom, da je tu srednja višina planote nekoliko večja, srednja višina mejnega hribovja pa ravno te visokosti; razloček med srednjo višino planote in mejnega hribovja tedaj manjši. Kraški značaj se tudi tu ponavlja, samo da dobimo tu namesto travnikov po površji mejnega hribovja, dostikrat pa tudi v planoti sami prostrane gozde. Mejno hribovje je tudi tu v severnem, Bohinju pripadajočem, in v vzdolžnem konci višje, kot v južnem.

V jugu Triglava, med Pokljuko in zgoraj omenjenim gorovjem, vleče se noter do Bohinjskega Jezera več vrst družih gorá, katere se, čim bolj proti jugu, tudi tem močneje nižajo, vendar ne tako zelo, ko mejne gore med Bohinjem in Goriško. Večinoma so visoke od 2200 do 2300 *m*, ob Bohinjskem Jezeru imajo pa še vedno 2000 *m*. Tudi gol in skalovit značaj visocih planin se pri njih ne izgublja tako hitro in se ohrani skoraj neizpremenjen noter do Bohinjskega Jezera. Gore teh vrstá so: Cesar, Vršac, Debeli Vrh, Mišelski Vrh, Lipač, Iža, Pihavec, Sleme, Tošec in Pršivec. Ti dolomiti so med seboj tako razkosani in premetani, da zaslužijo po mnenji slavnega geologa Petersa z veliko večjo pravico ime „Skalovitega Morja“, kakor pod tem imenom znani oddelek druge vrste Planin.

Nekaka analogija se ponavlja pri vseh različnih vrstah Julijskih Alp, obstoječa v tem, da jih v skrajnih delih zapirajo jezera. Kar sta Kórenskim planinam Belopeški Jezeri, kar je Pokljuki Bledsko Jezero, to je Bohinjskemu gorovju Bohinjsko Jezero. —

Geologično pripada Bohinjsko gorovje v višini večjidel spodnji ali zgornji triasni, ali pa jurasni tvorbi; v nižavi terciarni, v ravnini pa diluvijalni in aluvijalni. Posebno mnogovrstna je terciarna tvorba, ker obstája iz rudečega peščenega apnenika in laporja, iz sivega peščenika, iz apnenih konglomeratov, iz sivega in črnega roževca. Nižji skladi, med seboj zelo natanko in vidno ločeni, imajo po več krajih rudnike, večjidel železne, kateri precej bogato zalagajo gorenjske fužine. Velike važnosti je bil zadnja leta zarad kupčije z inozemstvom po Bohinji nazvan „Bocanit“. —

Doline Bohinjske, po številu ne posebno mnogobrojne, so v tem obziru zanimljive, ker so med seboj zelo različne. Jedina podolgasta dolina, dolina Bohinjske Save, ima planinsk, prečne doline pa krašk značaj. Prva spremlja v dolgosti 30 kilometrov nikoli pretrgano dolgo vrsto Bohinjskih gora in pade komaj za dobrih 100 *m*. Svoj planinsk značaj ohrani tedaj ravno tako ves čas, kot doline centralnega planinskega gorstva, če tudi že v skrajnem jugovzhodu planinskega sveta.

Po obliki so jej maloštevilne prečne doline, ki se slednjič vse ž njo spojijo, po polnem nasprotne. Zelo strme in dostikrat pretrgane po prečnih sedlih, so tudi gledé svoje dolgosti celo nepomenljive.

Jednako, kakor z dolinami, je tudi z vodami. Sploh ima Bohinj primeroma malo tekočih vodá. Najvažnejša Bohinjska reka je Bohinjska Sava ali Savica, ki izvira iz jednako imenovanega slapa v visokosti skoro 800 *m*. Po petčetrturnem teku dospe do Bohinjskega Jezera, teče skoz Jezero, od Jezera do Bitinja po spodnji dolini, od tu dalje pa po

združeni dolini do njenega konca pri Bohinjski Beli. Od slapa do Jezera pade za celih 200 m; od tu dalje se pa zniža njena struga do Bele v dolgosti 30 kilometrov le za dobrih 100 m. Sploh je pa padanje Bohinjske Save nekoliko večje, kot padanje Korenske Save; prva, krajša, pade namreč do zjedinenja pri Radovljici za 380 m, druga, daljša, le za 340 m. Struga Bohinjske Save, pred Jezerom nič večja, kot struga navadnega gorskega potoka, se v ravnini precej močno razširi; vendar znaša v Bohinji njena širokost povprek le 20—30 m.

Kot stranske doline so manjše važnosti tudi stranske vode; deroče in kratke, kot doline, po katerih se pretakajo, izlivajo se naposled vse v Savico. Jediní važnejši sta: Rudnica, ki prihaja Savici od Stare Fužine v zgornji Bohinjski dolini, na levem bregu; Bistrica od Črne Prsti, ki ima pri Bohinjski Bistrici, kjer se izliva v Savico, širokost tamošnje Savice, na desnem bregu.

Kotlino, ki leži ob južnem konci „Skalovitega Morja“, polni skoraj uro dolgo in v največji širjavi četrt ure široko Jezero, najglobokejše in za Cirkniškim ob jednem največje na Kranjskem. Razven velikega Jezera v ravnini ima Bohinj še več manjših, glede velikosti celo neznatnih, v visočini več kakor 1000 m.

Omenjena jezera dajó z družimi podzemeljskimi vrelci svojo vodo slapu Savici, ki pripada glede dolgosti in množice vode s Peričnikom in Radovino najlepšim in največjim v planinski Avstriji; njegova visokost znaša nad 60 m. — Razven Savice ima Bohinj še več družih slapov, od katerih se sem pa tja kateri meri glede dolgosti s Savico; nikakor pa ne gledé množice vode, katera je sploh odvisna od daljšega deževja.

Bližnje gore, ki obdajajo na vseh straneh Bohinj, varujejo ga pred mrzlimi vetrovi in sploh pred hudim mrazom; Bohinj ima še za 0,2° C. milejšo letno temperaturo kot Ljubljana, vkljub svoji primeroma visoki leži. Zato mu pa tudi pošiljajo gore toliko dežja, da preseza našo v tem obziru na slabem glasu stoječo Ljubljano še daleč, daleč.

Bohinj šteje 18 vasij z 819 hišami in skoraj 5000 prebivalci. Od teh ima Bistrica sama 105 hiš in 813 ljudi; Stara Fužina 89 hiš in 501 človeka; Češnjica 83 hiš in 464 ljudi; Srednja Vas 68 hiš in 396 prebivalcev. Na vsako vas pride po 45 hiš in 274 ljudi; sploh ima pa zgornja dolina veliko večje in tudi bolje obljudene vasi, kot spodnja. Vse vasi se dele v 2 županiji in 3 fare. —

Bohinjci so jako krepke postave; v šegah in navadah so zelo konservativni. Za elementarni pouk skrbita dvorazrednici na Bistrici in v Srednji Vasi in jednorazrednica na Beli. Živé se največ o poljedelstvu. Dosti zaslužka dajo Bohinjcem tudi rudniki in tovarne na Bi-

strici in v Stari Fužini. Posebno merodajen faktor je pa postala v zadnjem času za Bohinjce živinoreja, zarad čudovito napredujočega sirarstva, za katero ima velike zasluge neutrudljivi, za blagost in srečo Bohinja jako vneti Bistriški župnik, č. g. Mesar. Bohinjci so imeli l. 1880. že 10 sirarskih zadrug, katere so izdelale v omenjenem letu primeroma ogromno svoto 59.817 kilogramov sira.

Bajke in povesti o Gorjancih.

Spisal J. Trdina.

18. Gorska deklica.

Nlah Bunić je bil slaven junak. Mirno kmetiško življenje ga ni nikoli mikalo. Najrajši je hodil s krdelom zvestih tovarišev na Turke. Če ni našel turske vojske, bojeval se je s hajduki; večkrat pa je šel po stari uskoški navadi tudi sam v hajduke in plenil brez razločka krščanske in turske gradove in sela. Ko pa se je zaljubil v lepo Karlovčanko Maro, primrzila sta se mu meč in puška: zbravši svate ugrabil je drago deklico in se dal ž njo poročiti. Iz cerkve pa je ni peljal precej na svoj dom. Hotel jo je najprej pokazati Kranjcem in se ž njo pobahati. Zabavljaj jim je, da so proti njegovi Mari njih dekleta sama strašila za v proso in, kogar koli je srečal ali videl, ustavil ga je precej in prisilil, da se je moral nevesti pokloniti. Naši rojaki so bili že takrat taki, kakeršni so zdaj: na tihem so kleli, očitno so pa zvršili vender-le vsako neumnost in nespodobnost, ki se jim je ukazala. Vlahi so se smijali njihovim nerodnim poklonom: Švaba je slab strojbar, ima jih že toliko časa v delu, pa jim hrbet še zdaj ni nič kaj voljan. Prepevaje in razsajaje so prišli svatje do gradú, čigar gospodar je bil grof Erger-Berger. Pred gradom so pretepali hlapci dečka. Bunić jih vpraša, kaj je zakrivil. Hlapci odgovore: Veliko reč. Pri nas je taka šega, da vsa družina vsak dan po trikrat gospé roko poljubi. Ta paglavec, naš novi pastir Vanek, pa je dejal: Babam še nisem nikoli rok lizal in jih nikoli ne bom. Po njenem ukazu smo ga prijeli in ga bijemo. Kadar se vrne z lova grof, moral bo fant Boga zahvaliti, če ga ne bo dal za tako hudodelstvo obesiti. Bunić se zagrohota: Ali čujete, svatje! kaka hudodelstva se po svetu gode! Oj, sladki Vanek, živio! Ti si plemenit deček. Ne boj se, nikdar več

te ne bodo mrcvarili poživljeni sužnji kvakarskih krvnikov. Ti pojdeš z nami na svobodne Gorjance in vaši grofi in baroni te ne dobedo več nazaj, če pridejo po te tudi z vso vojsko svojih biričev — hudičev. Tvoje rojake pa moram danes nekoliko kazniti. Ako se v svoji podlosti ne sramujejo častiti grabljivo šapo grajske volčice, poljubili bodo tem laglje blagodatno desnico moje zlate neveste. Po njegovi ostri zapovedi so jej morali poljubiti roko najprej hlapci, ki so pastirja topli, potem pa po vrsti vsa družina. Bunič je šel tudi po grofinjo. Ona je zamislila uteči neznanski sramoti, ki jo je čakala, z zvijačo. Lepemu ženinu je jela zaljubljeno namigovati in mu velela smehljaje se: Grdo bi bilo, da budali tako silen in dičen junak. Narediva zameno! Mesto neveste naj ljubim tebe: saj sva sama, da ne bo zvedel za najino prijaznost niti moj pusti grof Erger-Berger, niti tvoja sladka ženičica. Nečedna ponudba Buniča tako razkači, da popade babo za kite in jo vleče s silo k nevesti, kateri je morala poljubiti obe roki in tudi podplate. Svatje vzamejo pastirja Vanka in odidejo dalje. Odslej ni bilo dovolj, da so se Kranjci nevesti le priklanjali, vsak jej je moral poljubiti tudi desno roko. Po cesti je šla stara romarica. Ne oziraje se ne na desno ne na levo žebrala je rožni venec. Pijan od ljubezni in vina zadere se nánjo Bunič: Kdo si, negodnica! ki se nečeš pokloniti naši nevesti in jej poljubiti desnice? Romarica stopi predenj in veli ponosno: Moj dom stoji tamo, kjer se ležejo orli in nevihte, na vrhu Kukove gore v bližnji sosesčini slavne cerkve sv. Miklavža. Gora in svetnik sta nam ohranila vse svoboščine naših dedov in očetov. Nikdar nisem delala sramotne tlake, noben graščak se ni predrznil pošiljati k našim kozolcem svoje župane in pisarje, da bi kradli iz njih desetino. Nikoli nisem služila gospodi in nikomur, pa ne bom služila niti vlaški nevesti. Prej se bo odprla črna zemlja in me živo pogoltnila, nego bom poljubila roko, ki je odložila morda še le včeraj pastirsko palico, in se poklonila mladenki, ki bi bila lahko najmlajša hči moje najmlajše vnuke. — Ta moška beseda divjaškega Buniča tako raztogoti, da začne udrihati po starki rujoveč: Ná za spomin, da boš vedela, kdaj si razžalila nevesto junaka Buniča. — Zaman je padla blaga Mara na kolena predenj in ga zaklinjala s povzdignjenimi rokami, da pusti romarico, ki je govorila resnico, ali ni hotela nikogar razžaliti. Umiraje pod težkimi udarci zakliče gorjanska žena: Tvoji dobri nevesti želim vsako srečo na tem in na onem svetu, preklet pa bodi ti in tvoje junaštvo! Zakon ti ostani brez zaželjenega zaroda in ženo naj ti prevzame tisti, kateremu si za Bogom največji dobrotnik na zemlji. Tvoje truplo, razbojnik, pa naj počiva po zgodni, brezslavni smrti v neblago-

slovljeni zemlji med trnjem in skalovjem. — To rekši starka umrje. Vlahi so dirjali čez njo dalje in so napadali in nadlegovali Slovence do trdne noči, potem pa se obrnili rogaje se njihovi krotkosti nazaj v svojo skalnato domovino. Nevesta je korakala počasno za njimi in točila bridke solze, spominjaje se, kako rada se izpolni vsaka kletev umirajočega človeka. Na Bunića se v zakonu ni mogla nič tožiti. Zgodilo se je, česar nihče ni pričakoval. Mož se je svoji stari navadi tako korenito izneveril, da mu ni prišla vojska nikoli več na misel. Mirno so mu rjavale risane puške o čavlih, ostra bodala v nožnicah. Pridno in spretno se je bavil ne le s poljedelstvom in živinorejo, ampak tudi s trgovino; v malo letih se je povzdignil za prvega bogatina v žumberški krajini. Ne more se baš trditi, da bi se bil resnično uljudil. Proti sosedom je ostal osoren in prekanil je vsakega, če je mogel, tudi najboljšega znanca in bližnjega žlahtnika. Za Boga in božjo čast se je brigal takó malo, da ni šel nikoli v cerkev; pozabil je vse molitve, katerih se je bil za mladosti naučil in celo — očenaš! Ali jedno blago svojstvo pa je imel: ljubil je zvesto, stanovitno in iz vsega srca svojo lepo Maro. Ta ljubezen mu je ukrotila bojevito kri in mu sladila življenje z dobrotami, proti katerim mu se je zdela junaška slava in svoboda smešno pustolovstvo in brezumje. Vse zakonske sreče baš ni užival, že je preteklo po poroki sedem let in žena mu ni podarila še nobenega otroka. Domislil se je pač večkrat strašne kletve stare Gorjanke, ali vselej se je lahkomišelnó tolažil: Kaj more baba vedeti, jaz in Mara sva še mlada, brez zaroda v grob ne pojdeva. — Razven žene je imel Bunić samo še jednega človeka rad, svojega pastirja Vanka. Dečku se je pri njem jako dobro godilo. Jedi in pijače je dobival toliko, da ni mogel vse použiti. Pasel je na Gorjancih svoje ovce, drugače pa delal slobodno, kar je hotel. V strahu ni mu trebalo biti nikomur, nihče ga ni niti tepel niti karal. Vanek je bil dobrega srca in bistre pameti. Svojega rešenika in gospodarja je ljubil tako iskreno, da bi bil šel zanj brez pomiselka tudi v smrtno nevarnost. O vsaki priliki mu je razodel svojo globoko hvaležnost in sploh je storil vse tako, kakor je zapazil, da mu je najbolj po godu. Lahko in prijetno službo mu je grenila nekoliko samo jedna reč: čudna in nedoumna sovražnost Bunićeve žene. Ona je bila prijazna z vsakim človekom, celó s cigani in hajduki, njega pa je kar očitno prezirala, dasi jej ni ničesa zakrivil. Vanek se je dolgo in dosti trudil, da bi jo potolažil in udobrovoljil; ko pa je spoznal, da ni upati vspeha, začel se je je bati in jo sovražiti. Po leti si je dal nositi jed na pašo, da je po cele tedne ni videl. Njej je bilo to prav po volji, najrajša bi ga bila zapodila od hiše, ali je je bilo

strah možá, ki bi bil svojega ljubimca brez dvojbe branil in varoval. Vanka ni težila vest za nobeno reč, zato se je kmalu pomiril in užival v slast neskončne radosti pastirskega življenja brez brige za bedasto jezo hudomušne babnice. Njegov pravi, vedno dražji dom so bili lepi, prisojni Gorjanci, na katerih je poznal vsak dol in breg, vsako ptico in cvetlico, vsako udobnost in nevarnost. Misli je, da se na njih ne more na nič novega več nameriti, da mu se ne more nič posebnega več pripetiti, ali v tem se je motil, kakor še marsikdo drug pred njim in za njim. Gorjanci so čudovita gora, ki ni odkrila vseh svojih skrivnostij nikomur, ne tujcu ne domačinu. Vanek se je hodil že mnogo let hladit o poletni soparici v senco sivega skalovja, a zapazil ni v njem ničesa razven trnja in dračja. Leže v hladu je slišal neko popoldne v pečinah tiho korakanje in šumenje obleke. Oziraje se zagleda v visoki skali razpoko, skoz njo pa čudo, o katerem doslej ni čul besedice. Med strmimi pečmi se je širil prekrasen vrtec. Sredi vrtca so se zibali zeleni valovi okroglega jezerca. Na bregu mu je raslo devet lepih, neznanih dreves, izmed katerih si nista bili ne dve po polnem jednaki. Pod najvišjim in najbolj košatim stala je kamenita miza, za njo pa je sedela na kamenitem stolu čudno lepa deklica; začela je baš južinati. Jedla je gorske zeli in cvetlice: bel mah, šipkove popke, jelenji jezik, preobjedo, zimolez, pet-prstov, dragoljubce, prvence. Ko je dojužinjala, navrtala je vseh devet dreves in iz vsacega si je nacedila v kozarec nekoliko soka. To zmes je hlastno popila, potem pa se ulegla na golo ploščo in zaspala. Prebudivši se je slekla svojo tenko, platneno pokrivalo in se zakropila v jezero. Kopaje se je prepevala tako sladke pesni in s tako milim glasom, da je Vanku kar srce utripalo in mu sapo jemalo. Že pogled zale deklice ga je bil tako ganil in zamaknil, da ni mogel od nje očesa odvrniti. Ta dan je izgubil zlati pokoj svoje duše. Odslej ga niso veselile več ne ovce, ne pastirske igre. Postaval je po cele ure pri razpoklini, vzdihoval pa noč in dan, in vir grenkih solz mu nikdar ni usahnil. Gorsko deklico je videl skoraj vsak dan ali na vrtci ali pa tudi na planem. Zapazila je brzo njegovo ljubezen in se smijala zlobno njega stoku in jokanju. Ko ga je obgovorila prvokrat, dejala je porogljivo: Deček, le priden bodi, da dobiš od mene novo pastirsko palico. S trepetajočim glasom pa je dodala: Pozdravi doma svojega gospodarja, poglavitega junaka Bunića. Tudi pozneje ga je jednako zaničljivo opominjala in mu obetala, če bo priden, novo rudečo kapico, lepo piščalko ali kako drugo otročjo igračo, na zadnje pa mu je vselej naročala, da naj pozdravi doma svojega gospodarja, poglavitega junaka Bunića. Vanku je usekala vsaka nje be-

se da novo, globoko rano, sosebno hudo ga je trpinčila misel, kaj pomenijo prijazni, Buniću namenjeni pozdravi. Na srce se mu uleže črna otožnost in je jame strašno stiskati in razjedati. Dušna bol se polasti kmalu tudi krepkega trupla. Bistri žar v očeh mu ugasne, lica oblede in upadejo, mišci izgube moč in gibkost, medle ude pokriva vela koža; vsa znamenja so spričevala, da mu se struja mladega življenja brzo suši in doteka. Služba je bila zanj zdaj tem bolj težavna, ker so se začeli prikazovati volkovi in čredo napadati. Nevarnost naznani gospodarju in ga prosi pomoči. Bunić zadene puško, vzame bodalo in gre na lov. Volka ni videl ves dan nobenega, zagledal pa je divno gorsko deklico: sedela je na visoki skali, brenkala na gosli in prepevala. Bunić se jej zagrohota: Gorska vešča, tvoja pesen je lepa, ali lepše od tebe poje moja Marica. Njej gre glas iz plamtečega, veselega srca, tebi iz otlega grla! — Gorska deklica zaječi in se skrije v skalovje. Niti drugi dan ni zasledil Bunić volka, srečal pa je gorsko deklico, ki ga je prosila z milim, ihtečim glasom: Predragi junak, ne zaničuj mene in moje lepote. Bunić se zagrohota: Gorska vešča, ne budali! Dekle, ki se samo ponuja, ni nikoli dosti prida. Nihče ne veli, da luna ni lepa, ali lepše od nje je sonce: lepša od tebe je moja Marica. — Gorska deklica lovca prekolne in pobegne. Tretji dan ga je čakala na istem mestu in mu velela: Bodi moj in odprla ti bom vse zaklade, katere pokrivajo Gorjanci, bogatejši od tebe ne bo noben kralj na zemlji. Bunić jej odgovori jezno in zaničljivo: Nisem baba, da bi se prodajal. Po gorjanskem blagu ne hrepenim: v svoji Marici imam vse zaklade tega sveta. Gorska deklica ga prekolne in se mu zagrozi: Predno mine trikrat štiriindvajset ur, boš me ljubiti moral, če boš hotel ali ne. O teh besedah se mu zabavljivo nasmeje in se izgubi v puščavi. Še tisto noč je prišla k ljubemu na dom, da bi se ga polastila. Ko pa ga je zagledala pri ženi v zakonski postelji, preverila se je, da do njega še nima moči in pravice in se napotila k Vanku. Pobožni mladenič ni šel nikoli brez križa in molitve spat. Gorska deklica je spoznala, da niti do njega nima še oblasti in je pobegnila. Drugi dan se mu je pridružila na paši in se preprijazno ž njim razgovarjala. Obetala mu je, če jej bo ostal zvest še do jutri, da mu bo povrnila ljubezen z ljubeznijo. Ker je sonce jako hudo pripekalo, prinesla mu je s svojega vrta hladnega vina in ga ž njim pogostila. Silna pijača pastirja omami. Zaspal je brez križa, brez molitve; bil je zdaj pod oblastjo svoje ljube. Od njega se je napotila gorska deklica k Buniću, ki je tudi ta dan volkove zamán preganjal. Nejevoljen se je mislil že domov vrniti, kar zagleda v bližnjem grmovji velikanskega volka in šine za njim.

Zver se mu je spretno umikala. Videl jo je vedno pred seboj, ali nikdar se jej ni mogel toliko približati, da bi jo lahko ustrelil. Volk ga je vlekel za seboj, dokler se je storila noč in lov končala. Bunič je bil zablodil, da ni znal domov. Truden se je ulegel na mehki mah in zaspal. Ker ga nocoj ni varovala zakonska žena, polastila se je gorska deklica tudi njega. S čarovno šibico mu je odprla prsi in mu vzela iz njih srce. Z isto šibico je razklenila prsi Vanku in izdrla iz njih srce. Vražjo nakano izvrši urno in brez težave. Buniču da srce Vankovo, Vanku Buničevo. S čarobno šibico zaklene obema zopet prsi, da so bile cele in zdrave kakor prej. Goreča želja se jej zdaj izpolni, ali nje veselje bilo je kratko. Ko se Bunič prebudi, ni mislil več na dom, žena mu je omrznila. V gorsko deklico je bil tako zaverovan, da je ni mogel zapustiti. Nje ljubezen bi ga bila oduševila in osrečila, da ni prejel z Vankovim srcem tudi njegove bolezni. Že prvi dan je silno onemogel, da se je komaj premikal, drugo jutro je bil bolj podoben mrtvemu nego živemu. Gorska deklica ga je tolažila in milovala, nosila mu najboljše zdravilne zeli in korenine, ki rasto na Gorjancih, stregla mu bolj skrbno, nego nežna mati svojemu jedincu. Nje briga ni ga mogla rešiti, v njenem naročaji je tretji dan umrl. Gorska deklica je bridko zaječala: Gorje meni, da sem se domislila prepozno svoje umetnosti in sreče. Buničevo obleko je vrgla v grmovje, truplo pa odnesla na svoj vrtec in je pomazala z najžlahtnejšimi olji in mastmi, da bi je obvarovala gnilobe. Položila je je v zlate kadunje in izklesala za Buniča kameniten grob, da lepšega noben kralj nima. Nanj poklekuje po gostem še dan denašnji in nje obupni jok in žalobno petje donita iz skalovja čudno zamolklo in neznano po vsem prostranem površji Kukove gore.

Tisti dan, ko ni bilo Buniča z lova domov, njegova žena vso noč ni očij zatisnila, od strahu, da se mu je pripetila kaka nesreča. Zjutraj ga je šla z družino iskat in blodila je po Gorjancih cele tri dni skoraj brez spanja in jedi. Ko je našla četrti dan v gošči njegovo obleko, bila je preverjena, da ga je raztrgala divja zver. Žalovala je po njem tako grozovito, da je namenila zaklati se, ko pride domov z novim kuhinjskim nožem, ki ga je kupila pred nekoliko dnevi v Metliki. Pot v vas je držala čez travnike, na katerih je pasel Vanek svoje ovce. Fant je bil zdaj zopet zdrav. Zamena srca je Buniča ugonobila, njega rešila. Precej takrat, ko se je prebudil iz čarobne omamice, čutil je v sebi novo moč in čilost in v treh dneh ga je silno gospodarjevo srce tako oživilo in prerodilo, da je bil lepši in krepkejši nego pred boleznijo. Gorska deklica mu je prišla iz spomina, kakor da bi je nikdar

ne bil poznal, tem bolj pa sta mu hodila na misel dom in — Buničevka! Od konca se je tega novega čuta sramoval in dokazoval sam sebi, da „babo“ prav za prav sovraži in družega da niti vredna ni, s časom pa je izprevidel, da je to laž in da je vanjo na vso moč zaljubljen. V duhu jo je imel noč in dan pred seboj, dokler se je prikazala, grede domov vsa potrta in objokana, tudi njegovim telesnim očem. Ko se je pri njem ustavila in sta se pogledala, sta se oba zganila in ostrmela. Dolgo nista mogla ni besedice ziniti. Videla sta se jeden drugemu vsa izpremenjena. Kako je prezirala ona svojega pastirja, zdaj pa je stal pred njo krasen korenjak, proti kateremu se jej je zdelo, da je bil ranjki Bunič pust, starikast dedec. Iz vedrih očij tega mladeniča jej je prisijala tako gorka in blagodejna svetloba, da jej je, kakor bi trenil, bolna duša ozdravela in se jej otrpnelo srce omečilo, razblažilo in raztopilo v tistih rajskosladkih občutkih, ki so dar prave ljubezni. Ko se je iz zmotnjave nekoliko predramila, rekla je z mehkim, tresočim se glasom: Vanček, ti si pošten in priden fant, jaz sem s teboj po polnem zadovoljna. Vanek odgovori: Jaz pa pravim, da ste Vi najlepša in najboljša žena na svetu. Ne zamerite, da sem bil proti Vam tako nepriljuden in nepostržen. Mara zajeclja: I kaj tisto! saj sem bila tudi jaz proti tebi tako čudna, kakor da bi bila slepa ali pa zmešana. Verjemi mi, da bom zanaprej bolj pametna. Najprej ti moram povedati, da me ne smeš nič več vikati, pravi prijatelji se tičejo. Pasel tudi ne boš več. Mesto tebe bom poslala simo koga družega. Ti pojdi precej z menoj. Zdaj, ko sem sama, bilo bi me brez tebe doma tako groza, da ne bi mogla prebiti. Družine res da imam dovolj, ali posli ostanejo zmerom tujci, ti si pa domačin, ti si naš, ti si moj. Kaj sta se Mara in Vanek spotoma pomenkovala, nistem mogel zvedeti, prepirala se menda nista, ker sta se držala, ko sta stopila v domačo vežo, še za roke, kakor gospoda. O poludne je hotel Vanek pri hlapcih južinati, Mara pa mu je zašepetala na uho: Pojdi v gornjo izbo, záte je pripravljeno nekaj boljšega. S tistim nožem, s katerim se je zjutraj nakanila zabosti, začela mu je odrezovati s pečene goske najlepše kosce in jih pokladala predenj. Zvečer je mislil iti po stari navadi v hlev spat, Mara pa je zagodrnjala, nekaj nejevoljna, še bolj pa zaljubljena: Ovbe, ne bodi no tako priprost! Tebe čaka boljša postelja. Počival boš nocoj tako sladko in povoljno, kakor še nikoli nisi, kar si na svetu. O teh besedah ga hrepeneče poljubi in si položi njegovo čedno glavo na kipeče prsi in burno trkajoče srce. Dober mesec po teh prigodbah sta praznovala Mara in Vanek svojo poroko in svatbo. Ona je tudi z Buničem prav dobro živela, ali takih

nebes kakor pri Vanku ni imela. Bog ja je obilno blagoslovil in obdaril z vsakim pozemeljskim blagom in tudi z mnogimi zdravimi otroki. Prvi so bili trojčki, pozneje večinoma dvojčki. Od rane zore do pozne noči se je razlegal po hiši veseli hrup, vrišč in smeh drobne vojske. Ali zarod, naj ga bo kolikor hoče, ne dela kmetu nikoli skrbi, če je dovolj kruha in grošev. Vanek in njegova vrla žena sta že zdavna umrla, na njenem domu gospodarijo zdaj vnuki, ki pripovedajo radi vsakemu človeku čudne zgodbe svojega slovenskega deda. Hiša je ohranila celó spomin njegove prejšnje službe; imenuje se še dan denašnji: Pri pastirji, ali kakor govore Vlahi: Pri čobanu.

Neka Podgorka je šla iskat za cvetno nedeljo na Gorjance leskovih šib, bršlina, srobotna in viruha. Na tem potu je zašla v visoko skalovje. Sredi skalovja je bil zelen vrtec, na njem pa prekrasen, kameniten grob. Prestrašena je dejala: Kdor koli ležiš tukaj, počivaj mirno in sladko! Iz raznih zelij, katerih zima ne zamori, spletla je ličen venec in ga položila na grob. K njej stopi lepa ali grozno bleđa deklica in jej veli: Žena! Vaše srce je dobro, povejte, kaj potrebujete, jaz Vam bom pomogla. Podgorka odgovori: Jaz si ne želim nič drugega nego toliko denarja, da bi si postavila lahko prav majhno hišico záse in za sina. Bleđa deklica odpre kameniti grob in zlate kadunje, v katerih je ležalo moško truplo. Bilo je mrtvo, ali še celo in čedno, kakor da bi je bila duša ravnokar zapustila. Okoli trupla se je lesketalo vse polno zlata, biserjev in dragih kamenčkov. Deklica dá starki celo pergišče zlatov in veli: Náte, ali če boste komu povedali, kje ste dobili denar, ne bo vaša hiša nikoli dogotovljena. Podgorka dobrotnico zahvali in odide domov. Predno je bila še hiša narejena, povedala je sinu, kje je dobila zanjo denar. Zidanje ni moglo odslej nič napredovati; še to, kar se je dodelalo, jelo se je razpadati in podirati. Ta hišica stoji pri Karlovški cesti. Marsikateri popotnik se je že začudil, kako da jej je zmerom kak konec nagnen ali porušen. Ko sem jo jaz prvikrat ogledoval, bila sta oba konca dobra, ali zadnja stran ni imela nič stene, bil jo je izpodkopal in razmetal hudournik. Ko sem prišel drugikrat tja, bila je druga zgrada nepoškodovana, ali na odru so viseli le slabi ostanki slamnate strehe, katero je bila burja odnesla. Koliba že stoji kakih dvajset let, ali do zdaj je ni videl še nihče cele, če prav jo neprenehoma popravljajo in krpajo. Gorska deklica se ni zaman zagrozila blebetavasti Podgorki: nje ostra beseda se izpolnuje.

Rojenica.

Spisal Janko Kersnik.

ori v gozdu v temnem zatišji pod veliko skalo, tam vam je krasno. Krog in krog stoji mnogo starih dreves, hrastov in smrek, nekoliko košatih jelk, in skalo je zasedla debela, okorna bukev.

Tam je bil časih čuden pogovor, posebno na večer, kadar je hladen piš potegnil skozi veje; poslušat sem hodil tja ter smijal se robotim dovtipom starikavega, razzeblega hrasta, kateri je s kosmato, z mahom obrasteno vejo poskušal božati vitko jelko poleg sebe. Upogala se je sem ter tja, in če se je na lahko presukala v stran, zahrščalo je gori po na pol suhi hrastovi veji; začulo se je, kakor bi hromi starec zajčal od bolečin, in po drugi družbi okoli šlo je šumenje, zlobnemu smehu podobno. Da, da, — smijali so se okornemu, zaljubljenemu starcu, in ta jim je potem s kosmatimi dovtipi odgovarjal. Celo debela bukev na skali se je namuzala, toda zavist in ljubosumnja jej ni pustila dobre volje.

„Náte se bom zvrnila, in če tudi poginem, ti svetohlinska baba,“ sikala je bukev, zagrozivša se jelki. „O le čakaj, če skočim raz skalo, opraskala ti bom tvojo gladko kožo, in nekoliko las ti bom tudi poruvala, ti ošabnica prilizljiva!“

In stala je res nekako grozeče na skali. To bode polom, kadar se bo zavalila doli, in srečna bo jelka, ako bode dala samo malo kože in nekoliko vej.

Pa bukev stoji trdno prirastena na skalo, jelki se ni brigati za njeno jezo. Zato se je tudi mirno hrastovih objemov otesala: le kvišku, kvišku je hrepnela.

Blizu nje, iz skalne razpokline pa je bil pognal leskov grm. Skoro po tleh se je plazil, pa nekaj tankih šibin je vender le poganjal kvišku.

Jedna med njimi je bila posebno krepko in visoko pognala, tako da so mali sosedje tudi pozorni postali.

„To bo kaj posebnega,“ dejal je rudečebarveni lusnec, ki je rastel na bukveni koreniki. „Zakaj pač mi ne moremo tako kvišku?“ In jezno se je še bolj prijel in zajedel v materino koreniko.

„Bo, bo!“ prikimal je bližnji pritlikavi borovec; revež je bil skrivljen in pohabljen; lezel je že skoro v zemljo. „To bo kaj posebnega,“ pritrdil je ter hotel prerokovati, kakor to radi store stari ljudje.

„Kaj bo neki?“ oglašil se od druge strani z zaničljivim posmehom star dren. Marsikoga sem že videl rasti in rasti in hrepeneti kvišku, pa s tál vender ni mogel. Tedaj stoprav, ko so ga posekali! In pa še ta ubogi pritlikavec, — kaj bo to ječavo revše? Otroke bodo strašili ž njim.“

„Imeniten bo postal!“ oporekal je borovec ter poskusil oblastno gugati se. Toda preokoren je bil.

Stari dren pa se je zaničljivo smijal. — Prišla je druga pomlad, in ž njo Velika noč. Vaški pastir je delal otrokom butare, da jih ponesó cvetno nedeljo v cerkev, in lazil je po gozdu iskat in rezat drobnih šibin.

Tudi tja pod skalo je prišel, in radovedno, celo strahoma so ga gledala drevesa. Dren se je, v svesti si svojega trdega života, malo zlobno namuzal, pa borovec se je skoro prestrašil. Pastir je nosil oster nož v roki.

Celo velika, košata jelka je za trenutek pozorna postala. In glej, pastir si je izbral ono lepo, vitko leskovo šibino ter jo odrezal. Borovec je na tihem zaječal, dren se je še vedno smijal, po gostih, temnih jelkinih vejah pa je šlo nekaj, kakor globoki, tihi vzdih, pa le za trenutek, potem pa je kraljica dreves majala zopet ponosno svoj vrhunec nad nizkimi sosedi.

Kopôrčev Jurijca je bil izpolnil prav štirideseto leto, ko mu je oče umrl; to je bil v vsem dosedanem njegovem življenji najvažnejši, najpomembnejši dogodek, razven onega, ko se je bil, star komaj dvajset let, udeležil hudega tepeža v hribovski vasi.

Tedaj so ga bili za nekoliko mesecev zaprli, kajti jeden njegovih nasprotnikov je bil odnesel počeno čepinjo — pa naposled je bil vender okreval. Ko se je bil pa Jurijca vrnil iz zapora domov, vzel je njegov oče debel cepec v roke ter je po svoje kaznoval sina; pretepel ga je, da je ubogi Jurijca tri dni na kozolci v senu ležal in stokal. Potem je šel zopet očetu pomagat pri delu; bilo je prav ob žetvi.

Z očetom pa dolgo, dolgo nista govorila, akopram sta bila sama na domu in skoro vedno skupaj. Mati Jurijčeva je bila že zdavna pod zemljo, brata in sestre ni imel; stara gostija, stanujoča pri Kapôrci, oskrbovala je najnujnejše gospodinstvo.

Jurijca je potem le po redkem kam v vas hodil; fantov in tepeža se ni bal, toda starega svojega, in le-ta je bil pač korenjak, da se treh ni ustrašil.

Jedenkrat pa je prišla Jurijci nova misel v glavo, a nosil jo je dolgo, dolgo v srci in že skoro na jeziku; napósled se je vendar iznebil. Star je bil tedaj okoli trideset, a oče njegov skoro šestdeset let.

Bilo je po zimi, pred pustom.

Stari je po večerji zlezel za peč ter legel na kožuh, in Jurijca je sedel v kotu za mizo ter užigal pipo.

„Lazarjevi so šli denes na ogled,“ dejal je ter vlekel silno tobakov dim v sé.

Stari ni odgovoril.

„Štiri sto bo imela, pa jednega junca, tistega mavrastega,“ nadaljuje sin po kratkem molku.

„Lazar jih bo pač počasi štel,“ omeni sedaj oče ter se preobrne na svojem ležišči.

„Pravijo, da bo strijc primaknil.“

„Če bo neumen.“

Nastal je zopet molk, in Jurijčev tobak navzlic vednemu užiganju ni hotel goreti.

„Oče!“ dejal je mladi na hip ter uprl oba komolca ob mizo.

„Kaj?“

„Jaz bi dejal, — kakih tri ali štiri sto bi se tudi dobilo.“

Stari ni črhnil besedice.

„Hiša je dobra, polje ni slabo, in nekaj živine imamo. Sivka bo drugi mesec storila.“

„Tisto bo za mesarja,“ deje Koporec ter globoko zazeva. Vedel je, kam meri sin.

„Oče,“ nadaljeval je Jurijca, in pogum mu je vedno bolj rasel;

„jaz bi dejal, da bi bilo tudi prav za vse, ko bi se . . . oženil!“

Sam se je prestrašil zadnje besede; plunil je pod klop ter iztrkal svojo pipo.

Stari na peči se niti ganil ni, in tako sta zopet nekoliko časa molčala.

„Tisto smrečje boš jutri s hriba zvelkel!“ dejal je potem Koporec ter obrnil se v steno.

Jurijca pa je pihnil luč in odšel v hlev. Od tega večera z očetom o ženitvi nista več govorila.

Sedaj pa je umrl stari ter pustil Jurijci posestvo — malo sicer, pa vendar nezadolženo in dobro obdelano.

Tri mesece po očetovi smrti se je Jurijca res oženil; on je imel štirideset let, nevesta pa trideset, in štiristo goldinarjev dote. Stara gostija, — Urša jej je bilo ime, — ostala je v hiši.

Tri leta ni bilo posebnega dogodka v Jurijčevem življenji; čez tri leta pa je dobil sinka, in ker se je porodil na Sveti dan, krstili so ga za Štefana.

To je bil čuden dan očetu. Sam ni vedel, je li vesel, ali ne; pa vesel je bil, da nikdar tako. Hlapcu je velel, — kajti sedaj je imel že hlapca, — da naj izpije kozarec vina v krčmi na njegove stroške, in zvečer je šel sam v krčmo, kar se je sicer redko kedaj zgodilo. In tam je za vino dajal. Vračal se je pozno domov, — vesel in skrben, vse ob enem, stopal pa je težko po snegu.

Tam v lisičjem gozdu se mu je nekaj čudnega pripetilo.

Obstati je moral na hip, kajti pred njim in ravno tam, kjer je bil ugledal malo prej visok, košat in s snegom pokrit grm, videl je visoko belo ženo, in groza ga je spreletela.

„Rojenica! To je Rojenica!“ šepetal je s težkim jezikom in zdelo se mu je, da ona odgovarja: „Da, jaz sem Rojenica! Vedi, Jurijca; tvoj sin — ta bo imeniten mož, in kadar bo umrl, sam cesar bo šel za njegovem pogrebu.“

Jurijca je strmel pred sé, a potem je taval dalje in družega dné se je vzbudil s težko glavo doma v hlevu na hlapčevi postelji.

Početkom ni vedel, se mu je li sanjalo o Rojenicah, kali? Domislil se je visokega borovega, s snegom pokritega grma, kateri se je bil na hip izpremenil v visoko, belo ženo — Rojenico; premišljal je sem ter tja, pa koncem je bil uverjen, da bo njegov Štefan še poseben, imeniten mož.

„Študirati mora!“ dejal je sam pri sebi, „za gospoda“ se ve da; kaj, ko bi bil še — škof?“

Zvrtelo se mu je skoro v glavi, — bodi si od veselja ali včerajšnjega pitja. —

V teku tedna se je oglašil pri Kopôrčevih vaški čednik Omahnež. Le ta je bil ob enem tudi zagovarjalec, čarovnik; ljudi je zdravil in živino, in prerokoval je; časih je tudi tatove uganil.

Z dolgo palico v roki je prikorakal do Kopôrčeve hiše; palico je držal dve pedi pod vrhom ter jo visoko dvigal in daleč pred se postavljaj.

„No, Jurijca, kaj pa je s tvojim sinom?“ dejal je oblastno ter vrgel prazno vrečo na klop pred peč.

„Zdrav je!“ odgovoril je oče.

V tem je mati z detetom vstopila.

„Res je,“ nadaljeval je Omahnež, in le za trenutek pogledal otroka. „Toda varuj ga! Vrbovih šib nareži in vtakni mu jih v zibel. Iz vrbe se hudič reži, pa varuje pred sovražnikom.“

„Gladeža sem mu že dala pod vzglavje!“ deje mati skrbno.

„S tistim ne bo niti vzveličan, niti najedel se, kar je vender prva potreba,“ oporeka Omahnež zaničljivo.

Jurijca se ni upal besede ziniti.

„Ali bo živel?“ vpraša čez nekoliko časa s plahim glasom, ko so vsi molčali.

„Pokaži fanta!“ veli Omahnež.

Pretipal je otroka ter posebno ogledal roki, čelo in ušesi. Potem je sedel zopet na klop, in nihče roditeljev se ga ni upal povprašati.

„Ali imaš kaj tobaka?“ deje prvi Omahnež ter izvleče pipo.

Jurijca mu ga naglo ponudi.

„Le vesel bodi, Jurijca; ta fant je vseh vreden, kar jih je v vasi in v fari.“

Ni treba omenjati, da se je tisti dan Omahnežu dobro godilo pri Kopôrčevih; in ko je odšel, odnesel je še nekaj poličev moke in kos zabele v vreči. —

Mali Štefan pa je postal res krepak dečko. Ko je bil malo odrastel, oče Jurijca ni pozabil Rojenice, niti Omahneževega prorokovanja; dal je dečka v mesto v šolo.

Kolikor je premogel, plačeval je zanj; vina si ni privoščil in mati si je pritrjavala, kar je mogla, da pošlje v mesto za Štefana.

Ta pa ni izpolnjeval, čemur sta se nadejala oče in mati o njem. Cez malo let je moral ostati doma; s šolo ni šlo več.

Jurijca se ni hudoval na sina, kajti trdne svoje nade še ni bil izgubil.

„Še cesar ga bo slavil!“ dejal je časih sam pri sebi in jedenkrat je v slabi uri tudi sosedu to svoje prepričanje razodel.

Šalili in smejali so se na vasi temu Kopôrčevemu domišljanju, toda njega to ni žalilo.

Štefan je znal brati in pisati in nemški se je bil naučil; v bližnjem trgu je bilo nekoliko uradov, in tja je spravil Jurijca svojega sina za pisarja.

„Boš videl, Jurijca, iz tvojega fanta bo še kaj,“ dejal je Omahnež večkrat, in Jurijca mu je veselo prikimal.

„Kar je za drevo rojeno, drži se drevesa; težka zemlja pa sama z lemeža leze,“ nadaljeval je stari čednik.

Vedel je, da ne govori zastonj.

Par let je zopet minulo, in ljudje na vasi niso več tako šaleč se gledali Kopôrčevega sina. Pisar pri uradu je časih imenitna osoba.

Toda Štefan je izpolnil dvajseto leto in vzeli so ga v vojake.

Mati je jokala in tarnala, oče pa je ponosno hodil okoli.

„Pokazal boš lahko, kaj znaš in veš!“ dejal je sinu ter dal odhajajočemu zadnja dva tolarja, katera je bil leta in leta hranil za posebno priliko. A ko je fant izginil doli za klancem, sédel je Jurijca nehoté na tnaló pred hlevom ter skrčil roke v pesti; pred se in gori kvišku proti jasnemu, jesenskem nebu je zrl; — pa videl ni niti sinjega neba, — in ne pred seboj gole, le na posamičnih vejah še rumeno listje noseče jablane; — vse je bilo kakor v megli. Zvečer sta sedela z ženo dolgo, dolgo pri beli, javorjevi mizi; malo sta govorila. Še le, ko sta odmolila ter odpravljala se spat, omenil je Jurijca skoro veselo: „Le tiho bodi, naš Štefan bo še — kaj! Ali veš, kaj je govorila Rojenica o cesarji?“ — — — — —

Bilo je nekoliko mesecev pozneje, spomladi — na Dunaji.

Iz vojaške bolnice je korakalo malo krdelce vojakov in godba pred njimi; za njimi pa se je peljal mrtvaški voz. Pokopavali so prostaka, in razven jedinega častnika, ki je šel za vozom, in razven male kopice vojakov ni bilo pogrebca.

In ko so zavili iz tesne ulice na širok prostor, pripeljala se je po naključji mimo dvorska kočija. Visokostasen mož, vojaško opravljen je sedel v njej. Ko ugleda mrtvaški spreved, ukaže kočijažu ustaviti; sam pa stopi z voza ter vojaško pozdravi spreved.

Bil je cesar, ki je pozdravljal svojega mrtvega vojaka.

Oh, Rojenica, — Rojenica! —

Teden pozneje so zvedeli pri Kopórcévih, da je Štefan umrl za vročnico.

„Sam cesar mu je salutiral“, pisal je tovariš Štefanov, ki je poročal to vest v domačo vas.

In kaj bi vam še pravil, kako je jokala mati!

In kaj bi vam pravil o Jurijci? Jokal se ni — toda kakšna je bolelost onega, ki jej ne more dati duška v joku!

„Rojenica! Rojenica!“ vzdihoval je ter stiskal pesti. —

Stara sta postala — Jurijca in njegova žena; slabotna in betežna sta, bolj kakor bi morala biti po svojih letih. Rejenko sta v hišo vzela, in o prihodnjem predpustu morda jo bodeta na svoj dom omožila. Sama pa si bosta živež izgovorila — domá sicer, a vender le pri tujih ljudeh.

Grajski zvon.

Glasno, čuj! v dolino z gradu
 Zvon k poróki se glasi,
 A glasnéje deva mlada
 V borni kočici ječí:

„Ni še zvit poróčni véneec,
 Ni razlit še sreče žar,
 Ni še prišel zaročéneec,
 Ni razsvítljen še oltár!“

„Ni to zvon, ki v gradu pôje,
 Ni poróka v gradu tó;
 Srce le vzdihúje môje,
 Srce le ječí takó!“ . . .

Pride sluga dóli z grada:
 „Deva borna, Bog s teboj!
 Bog s teboj, nevésta mlada —
 To gospod ti vrača moj!“

„Kaj mi zlati prstan mári,
 Kaj mi mari glas zvoná?
 S sáboj, sáboj sluga stari
 Spet odnési prstan tá!“

Prstan nése sluga s sáboj
 Zvon pa spóday zadóni:
 „O naj bode pôkoj s táboj,
 Bledo, borno dekle tí!“

A. Funtek.

Narodne stvari.

I.

Vedomec.

Zapisal J. Trinko*).

Vedomci so znani tudi pri nas na Beneškem, in vera na nje med našim slovenskim ljudstvom je jako ukoreninjena. Vedomca spoznajo že pri njegovem rojstvu, a če poskrbijo, morejo ga takoj vedomstva rešiti. Nesejo ga namreč prej, predno ga mati k prsim vzame, na vrt ali na bližnje polje, kjer si poiščejo rogljaste vinske trte, skozi katero vtaknejo vedomečka in se po drugi poti ž njim domov povrnejo; a med potjo ne smejo z nobenim govoriti, sicer je vse zastonj njih početje. Ako je pomoček veljaven, trta mora v kratkem usehniti. Če pa ni mogoče z detetom na polje, bodi si zavolj razsajajoče zime, ali iz družih zadržkov, nesejo vedno molcé dete skozi hišo, koja ima dvojne vrat, tako da po enih gredo noter, po družih pa in po drugi poti se z detetom domov povrnejo. Imajo še tretji pripomoček, katerega rabijo posebno za živino, ker tudi med živino so vedomci. Vzamejo

*) Ta dopis smo natisnili brez vsake premembe, ker nam dohaja od beneškega, v laškem Vidmu živečega Slovenca. Ured.

namreč rojenega vedomca in ga vtaknejo v peč, iz katere so ravno kruh vzeli, in ga zopet nazaj po glavi izvedejo. — Ako pa vedomca ne rešijo, mora se ta potem vse življenje shajati skupaj z družimi na križempotih. Zbirajo se na večer z gorečimi bakljami v rokah, lovijo se in se tolčejo; nazadnje si pripravijo večerjo in pojedó navadno prvo žival, kojo na poti srečajo. Posebno jim diši človeška kri. Ako človek med nje zaide, vedomci ga brž ujamejo, slečejo mu kožo, kri mu izse-sajo in polt mu izjedo do kostij, koje kvišku mečejo, potem zbrane v kožo zopet oblečejo ter tako vnovič oživelega človeka, a medlega in bledega naprej pustijo. O takem človeku se reče, da so ga „vjedomci oblizali“. Kdor pa ima pri sebi kakovo ostre s Kristovim imenom zaznamovano in ž njim, kadar med vedomce zaide, zemljo v križ reže, iznebi se takoj vedomcev.

Črtica o Primoži Trubarji.

Spisal L. Žvab. *)

Potrebno se mi zdi izreči nekoliko prijaznih besed o moži, kateremu sem hvale dolžan, ka me je pobudil, da pišem pričujoče vrste.

Mihel Jenner „a Seebeeg et Beerburg“, ki se je porodil v Trstí 1764. l., bil je v mladih letih trgovsk opravnik v tržaškem domi Žigmunda Zoisa in tovarišev ter preminil 1828. l. Njega sin imenem Alojzij je bil magistraten činovnik, „cancellista ad officium aedile“ in umrl je v 13. dan aprila meseca 1868., imejoč pet in šestdeset let. Neopisno priden pisatelj je bil, brskal neprestano po arhivih, prebiral stare koženice vsevdilj s peresom v roci in beležil vse tudi najmanjše vesti o mestnej zgodovini ter na takšen način nadaljeval delo, katero mu je bil uže oča napéril.

Vidi se, da so mu bila odprta vsaka vrata do skritih listin plemenitih obiteljij tržaških. Kvara, da ni znal latinščine; za tega delj je časi nevedoma smisel napak izvrnil. Kar se dostaje tujčenja slovanskih priimkov, priznati moramo, da je bil praveden mož, kajti o nekej osobi ga čujemo v vlašćini nekako takó-le govorečega: „non ci consta la sua patria che sospet pettiamo del Carso goriziano, e che

*) Pustili smo oblike, kakor jih piše g. pisatelj.

d'origine fosse forse Slavo, avendo italianizzato il cognome . . . , come da molti Slavi veniva seguito quest' uso. N'ebbi molte prove e perciò lo dico, osservando che tutto è vanità, ma il nascondere il proprio cognome ereditato dai genitori e l' origine sua non mi è troppo plausibile, mentre le azioni distinguono l' uomo e non il cognome." Slovenski: „ni nam jasno, kde bi mu bilo rodišče, vendar mislimo, na goriškem Krasi, da je bil morebiti slovenskega pokolenja in da si je povlašil priimek, ker v prošlih vekih so Slovenci z večine prekrščevali svoja prvotna imena. Često sem se uže osvedočil in zatorej pravim, da je vse takšno ravnanje le golo tešeslavje (ničemurnost) in da ni posebno pohvalno skrivati pridevek, ki nam je ostal od očeta, kajti delo vzvišuje človeka, a ne priimek.“ Bodi v vzgled množtvu denašnjih italjanskih piscev, ki želí malo ne vsak naš cvet presaditi v romanščino!

Diplomatski arhiv tržaški čuva Jennerjeve rokopise: geneologie triestine, annali, uomini illustri, biografie triestine, chiese di Trieste in obilo družega znosa, ki čaka še večše roke, da ga uredi in pričeli. Izmej teh sta poslednja dva za Slovéne velike važnosti, ker nam osvetlujeta temne dneve Trubarjevega živjenja.

V „biografie triestine“ II. na 60. listi i. d. je napisal Jenner nekoliko svojih mislij o našega prvega pisatelja mladosti; potem nam pripoveduje, da je bil Trubar uže 1526. leta v Trsti za svedoka kakor sluga vladike Petra Bonoma ter opira svoje trjenje ob beležke vicedominov tržaških, katerih ne smemo primerjati z vicedomi kranjskimi, kajti prvi so bili nekako podobni sedanjim vpisarjem ali registratorjem. Z vpisavanjem so potrjevali, da so spisi istiniti; vicedomini so bili zatorej malo ne enaki tudi denašnjim beležnikom, samó da se je njih pravo raztezalo v občé na vse javne listine bez razlike in tudi na zasnobne spise. Volil jih je po več na leto veliki mestni zbor. Čuditi se moramo, kà so imevali uže stari Tržaćanje poseben ured za vpisavanje, da-si to ni bilo tedaj še nikakersna dolžnost. Največja pristojbina je bila deset novcev in srečen vpisar je dobival mastno plačo: po šestdeset lir ali jedva dvanajst goldinarjev. Vicedomini tržaški so prestali 1733. l. (D. V. Scussa, Storia cronografica di Trieste, 1863 na 153. in 274. str.) Njih spisi so verno shranjeni v diplomatskem arhivi. Dostojno se mi je zahvaliti na tem mestu učenemu knjižničarju in konservatorju tržaškemu, uglednemu vlaškemu pisatelju, ugodljivemu gospodu dr. Attiliju Hortisu, da mi je blagovoljno pomogel k temu znatnemu zakladu.

Lenart Bonomo, rojen okolo 1468. l. v Trsti, učil se je na tujem, ker mu je bil roditelj Odorik prognan iz domovine, ki se pozneje spet povrne. Po dovršenih naukih so ga imenovali doktorja prava. Duhoven je bil, časten kanonik v Pirani; od tod gre za župnika v primorsko Brezovico in poslednja leta petnajstega veka na Ig pri Ljubljani, kder je dolgo prebival. Od ondu se preseli v Trst za dekana stolne cerkve; 1526. l. opasno oboli in zaradi tega pokliče v 7. dan marcija meseca k svojej oporoki šest svedokov, med katerimi je bil navzočen tudi Primož Trubar, kar čitamo v vezki vicedomina J. K. Peterlina s 1526. leta na 154. strani:

„Testamentum reuerendi dominij Leonardj de Bonomis etc.

In Xristi nomine amen anno circuncisionis eiusdem millesimo quingentesimo vigesimo sexto iuditione XIIIJ die vero septimo mensis martij Tergestj jn contrata Castellj jn domo jnfrascripti ser joannis Baptiste (t. j. de Bonomis) presentibus domino joanne Baptista de Peterlinis honorando vicedomino comunis Tergestj venerabilibus viris Dominis presbiteris Rizardo quondam Guelmi, Tristano Goyna canonicis tergestinis domino presbitero petro Peterlino capellano Nicolao Rouore et primo Riubar (sic!) de rafiza testibus vocatis habitis etc.“ —

Istega leta 18. junija ga spet nahajam v diplomi vladike Petra Bonoma, ki je podelil neko službo Mihelu „de Ragusa“, a tu je Trubar jasno imenovan vladičin sluga; bil je ondaj v osemnajstem leti svoje dobe in zatorej ne še duhoven:

„Datum Tergesti in Curria domus Nobilis virj dominij Ludovicj de Bonomis vbj nominatur contrata Chastellj die vero decimoctauo mensis Junij anno dominij M. D. XXVJ. iuditione XIIIJ presentibus ser Andrea a Spata ciue et habitatore Tergestino, et primo trubar seruitore praefatj reuerendissimi dominij epyscopj testibus vocatis, habitis, et ad haec spetialiter Rogatis et alijs jbidem audientibus et jntelligentibus“ (Vicedom. J. K. Peterlin 1526 fol. 74. a.) —

V 29. dan aprila 1541. l. je bil Trubar župnik v Logi (?) in — po Jennerjevih zapiskih — ob enem škofov kaplan stanujoč v Trsti:

„Emptio unius domus de contrata Castellj pro pascha etc.

In Xristi nomine amen, anno Christiane salutis millesimo quingentesimo quadragesimo primo, indictione XIIIJ. die uero ueneris, 29, mensis aprilis. Tergesti in contrata castellj in Camera magna Episcopalis Pallatij presentibus reuerendo presbitero primo Truber de rafsiza plebano in loch (Vicedom. Jos. Peregrin 1541 str. 8. a.) —

Mesec dnij pozneje, 1. junija je bil Trubar upravnik plemenitima bratoma Ivanu ter Jeronimu Brati, najemnikoma vladičinega gospodstva

Kastélce pri Sucérbi (S. Servolo blizu Doline), katero sta dogovorjena z vladiko ustopila tržaškemu meščanu Antonu „della Spada“, skrbniku vladičinih vnukov Ivana Antona, Hektorja in Josipa Bonoma in 13. junija je bil Trubar navzočen, kadar se je imenovanemu Spadi izročilo to zemljišče (Jenner, biografie triestine II. 60). Vzgrad bodi povedano, da je bil Peter Bonomo poročen ter imel sina Ludovika; stoprav po smrti svoje soproge se posveti duhovskemu dostojanstvu.

Napósled se mi Trubar še pojavlja v 9. dan avgusta meseca :

„*Instrumentum liuelli pro domina pascha filia Nicolaj de Portuquario.*

In Christi nomine amen : anno christiane salutis millessimo quingentesimo XXXXJ^o iudictione XIIIJ : die uero martis nono mensis augusti Tergesti in contracta Castellj in Camera magna Episcopalis Palatij presentibus reuerendo praesbitero primo Truber de rafsiza plebano in loch testibus ad haec habitis“ (Vicedom. Oktav. Cigotti 1541 fol. 28.) —

Jenner sódi, da je Trubar ostavil novembra meseca 1541. l. Trst in odšel župnikovat, kajti vrhu vsega svojega pretresanja do 1546. leta ga ni steknil nikder več.

V svesti si najboljšega uspeha grem osvedočiti se v biskopski arhiv, da li je Jennerjevo mnenje resnične. Evo nam uže zopet britke usode! Papež Pij VI. zatara 8. marcija 1788. l. tržaško vladikovino in spojí potlej tržaško, pičansko in goriško z novoustanovičeno gradiško vladikovino, ki pa ni dolgo uztrajala (A. Marsich, La Provincia dell' Istria XII. 33.) Prenesó radi tega vse listine iz Trsta v Gradišče, od koder se pozneje nekam izgubé; — kam — kdo nam pové? S kratka: danes hrani tržaški vladičin ured uže samó spise s poslednjih dnij prošlega stoletja. —

Luterstvo se kmalu zaseje v Trsti in jame širiti svoje krepke veje; okolo 1520. l. se vzlasti mnogo plemenitih meščanov oklene novega nauka. Znano je, da je 16. avgusta 1523. leta glasnik javno z mestne palače pročitál nadvojvode Ferdinanda italjanski ukaz s 14. junija istega leta, kà mora vsak v treh dneh oblastvu izročiti ali sam uničiti in sežgati vse krivoverne knjige, odreči se neprave vere ter podati se z nova v katoliški naróčaj. 14. maja 1525. l. se tržaškim stanovnikom še celó zabrani pogovarjati se o Luterji in v 14. dan aprila meseca 1549. l. odstavi papež Pavel III. tržaškega vladiko Frana Josefiča Risano, ker mu je bil sumežljiv ter mu imenuje namestnika Antona Peregueza. (Codice diplomatico istriano V. in A. Marsich, La Provincia dell' Istria XII. 58. in 66. str.) Vse to ni dosta koristilo, kajti še 15. septembra 1566. in 7. novembra 1567. leta preporeča in zapové nadvojvoda Karl

tedanjemu vladiki Repiču (Rapiciju), naj vender po vse razžene ter iztrebi razkolnike (Memorie in onore di Enea Silvio etc. Trieste 1862.) Izvéstno je, da se je v Trsti dlje časa propovedalo o luterskej veri, a na tanko ne moremo zaznamenati ni kde, ni kdaj, niti kdo, ker ní še podpolno dognano, je-li Trubar razlagal krivoverstvo v minoritskej, dandenes znanej sv. Antona cerkvi, in ako je propovedal v slovenskem jeziki, goditi se ni moglo to ni pred 1539. letom niti po 1546. leti ter v nobenej, nego-li v bivšej cerkvi imenovanej, „madonna del mare“, ker tu je bila bratovščina slovenskih kmetjskih ljudij. Bog ve, pravi-li Jenner resnico!

Zgodovina o tržaškem mestu nas uči, da je 12. séčna 1541. l. propovedal v cerkvi sv. Silvestra*) imenit govornik, zaradi katerega so bili prinesli propovednico iz sv. Justa cerkve in dovéli gred in dések za ograjo ogromnemu narodu, ki je vrvil od vseh stranij poslušat znamenitega možá, čegar ime nam ní ohranjeno; le toliko vemo, da mu je bilo mesto podarilo dvajset lir. Mní se, a uveriti se nisem mogel do dobra, da je to bil glasoviti Primož Trubar, ki je razven slovenskega in nemškega bil več i vlaškemu jeziku**).

Javni postni govori o novej veri so se nadaljevali še nekoliko let v tej cerkvi; v prvej polovici marcija meseca 1544. l. je propovedal o luterskih naukih neznan duhovnik, za tega delj napnó 17. marcija zoper njega pravdo, katere pa niso gnali do konca. (Jenner, Chiese di Trieste I. 129, 136. in 420.; II. 126.; — Serie dei podestà ed annali di Trieste, na 24. listu; — biografie triestine II. 61. ter A. Marsich, La Provincia dell' Istria XII. 41.)

*) Denašnje helvetskej blizu jezuitske.

***) Trubarjevo pismo baronu Hansu Ungnadu 1563, December 9 (Laibach). „Vor 4 wochen bin ich vom herrn Jorgen grauen freyherrn vom Thurn gen Görtz erfordert vnd daselbst 14. tag nacheinander teutsch, windisch vnd walisch in der herrn von Eckh hauss vnd zu Rubya im gschloss . . . gepredigt vnd das nachtmal in allen drey sprachen gehalten . . . J. Kostrenčić, Urkundl. Beiträge zur Geschichte der protestantischen Literatur der Südslaven (in den Jahren 1559—1565). Wien 1874. pg. 219.

Kranjsko — Krájina.

Spisal S. Rutar.

Znano je, da naš slavni učenjak Miklošič izvaja ime glavne slovenske dežele od Carnia, Carniola, opiraje se zlasti na Pavla Dijakona, ki piše, da je „Carniola Sclavorum patria“ (Miklosich, Fremdwörter in den slavischen Sprachen, Denkschriften der Wiener-Akademie, Bd. XV. sub voce Kranj). Res je, da so po spričevanju Jordanisa, Prokopa in Einharda (Vita Hludovici imperatoris ad 820) Karni ali Karnijoli tudi na Kranjsko sezali in ob gorenji Savi prebivali. Ali Einhardovi „Carniolenses“ so morali biti že Slovenci in očitno je, da je ta izraz skovan od Pavlove Carniole. Pavel Dijakon je po tedanji šegi rad etimologoval, ali kakor Jordanis, navadno prav nesrečno. Tako je znano, da izvaja ime Korotan od panonskega mesta Carnuntum („fugit ad Sclavorum gentem in Carnuntum, quod corrupte vocitant Carantanum“, knj. V. gl. 22). Prav tako je premenil slovensko ime Krajina v „Carnia“ ali „Carniola“ in vsi naslednji pisatelji so ga posnemali in prepisovali.

Da je pa Kranjska dežela imela poleg tega učenega, diplomatiškega imena tudi svoje domače, slovensko nazivanje, pripovedujeta nam izrecno listini Otona II. iz l. 973., v katerih se bere, da se Carniola, „po domače, z ljudskim izrazom“ (vulgo ali vulgari vocabulo) imenuje Creina marcha ali Chreine (Šumi, Archiv, I. pg. 98). Omenjeni listini govorita tako jasno, da pač nikdo ne more dvojiti, ka je Krájina slovensko, domače ime, po polnem neodvisno od latinskega Carniola. Zato je tudi neresnična opazka prof. Luschina, da je „Krajina“ le slovenski prevod latinske besede „marchia“ in da je ta preložena beseda počasi Nemcem postala „nomen proprium“ za Kranjsko (Primeri: Šumi, Archiv I. pg. 51, nota 7).

Krajina ne prihaja od kraj v pomenu „finis“ nego v pomenu „regio“ in je torej ravno to, kar srbsko-hrvatska pokrajina („provincia“). Že pokojni Hitzinger je bil opomnil, da v besedi „Krajina“ je *a* dolg, ne kakor v krajen, skrajen = extremus. Za vzgled je navedel Suho Krájino na Dolenjskem in Krájino ob Sotli. Krájina pomenja torej „domačo zemljo“ in Krájinec je „domačin, domorodec“. To se najboljše spozna iz neke stare hrvatske pesni, ki se je pela po Boki kotorski in je bila zapisana konec XVII. stoletja. V njej se poje o junaštvu Peraščanov (Perasto) tako-le:

„I ono su učinili Peraštani vitezovi,
I ono su učinili krajne i vitezovi,
Dobri krájšnici.

(Narodni list 1875, broj 60). „Krájine“ v pomenu „deželni brambovci“ je prešlo tudi v italijanski jezik in je bilo pod benečansko vlado po Dalmaciji sploh navadno. (Prim. „Le Craine della Castella“, Lago, Memorie storiche della Dalmazia, I. 454).

Ime „Krájina“ v pomenu „pokrájina, dežela“, nahaja se razven po Slovenskem tudi po ostalih jugoslovanskih zemljah. Obče znana je hrvaška Krájina med Uno in Vrbasom v severozahodni Bosni. Ravno tako se imenuje tudi makarsko primorje v Dalmaciji: „Gornje Primorje“ iliti Krájina kod Neretve (Na stoličnicu Andrije Kačić-Miošića pg. 3). Ta Krájina („Crayna“) omenja se prav po gostem v listinah XIII. do XV. stoletja in njeni prebivalci so se imenovali „Krájinjane“ (Craynenses, Jireček, Handelsstrassen pg. 27). Druga Krájina je v severni Albaniji med morjem, Skadarskim Jezerom, Barom, Skadrom in Ulcinjem (Književnik I. pg. 222), ali bolje med Rumijo-planino in Skadarskim Jezerom. Ta Krájina se omenja že v listini od l. 1247 (Miklosich, Monumenta Serbica pg. 31).

Iz tu rečenega se vidi, da je sedaj navadna pisava Kranjec, Kranjsko čisto napačna, ker se od kráj, krájina ne more izvajati (Miklosich, Lexicon palaeoslovenicum sub kraj), in vender je zgodovinsko dokazano ter z mnogimi analogijami podprto, da se je sedanje Gorenjsko prvotno imenovalo Krájina. Pisati bi nam bilo zatorej Krájinec subst. der Krainer in krájinski adj. krainisch.

Književna poročila.

I.

Slovenski Pravnik.

Poduk o najpotrebnejših zakonih, spisal dr. Ivan Tavčar v Ljubljani, izdala in založila družba sv. Mohora v Celovcu 1883; 160 str.

Leto za letom podaje družba svetega Mohorja svojim udom mnogo koristnih in poučnih knjig raznovrstnega obsega. Želeli smo že dolgo, da bi družba izdala tudi knjigo pravne vsebine, v kateri naj bi našemu narodu dala pouk v najnavadnejših, a tudi v najpotrebnejših pravnih stvaréh. Ta naša želja se je izpolnila. Mohorjeva družba je izdala letos prvi zvezek „Slov. Pravnika“, katerega je spisal g. dr. Ivan Tavčar.

G. pisatelj je razdelil vso tvarino v šest delov; v letošnjem zvezku razpravlja po polnem samo prvi in drugi del, tretjega dela pa le začetek. Prvi del obseza pouk v zakonih sploh, o brambi pravic, o posesti, o pravdi zavoljo motenja v mirni posesti, o rečeh, o priposestovanji in o zastaranji. V družem delu govori g. pisatelj o zemljiški knjigi in o posameznih zemljiško-knjižnih aktih (uknjižba ali intabulacija, predzamba ali prednotacija in zaznamba ali adnotacija) in o notarjih ali beležnikih. Od tretjega dela obseza ta zvezek samo pouk o dedščinah in nekoliko o oporokah.

Kar se tiče vsebine knjige, smo v obče ž njo jako zadovoljni. Pisatelj, ki pozna narod naš, dobro ve, kako napačne nazore ima naš kmet še vedno o posameznih pravnih razmerah in pravicah; pisatelju je bilo jako dobro znano, da naš narod še vedno preveč zaupava zakotnim pisacem, kateri ga molzejo, kadar ga le morejo ter ga večkrat v veliko škodo spravijo. Namen pisatelju je tedaj bil, priprostemu ljudstvu odvzeti te krive nazore o pravnih stvareh sploh, ob jednem ga pa tudi svariti pred nevednimi, denarja lakomnimi zakotnimi pisarji. In ta svoj namen je gospod pisatelj tudi dosegel. Naš kmet ima posebno o posesti, o lastninski pravici in o zemljiški knjigi večkrat jako čudne nazore, katerih se toliko časa trdovratno drži, da ni nobena nadaljna pritožba mogoča. Za tega delj je g. pisatelj posebno te oddelke temeljito in obširno, rekli bi, da sem ter tja še preveč obširno razpravljal.

V družem delu govoreč o zemljiški knjigi podal je pisatelj tudi nekaj obrazcev (formularjev) za prošnje o zemljiško-knjižnih stvareh. Jako dvojim, da bodo ti obrazci koristili našemu kmetu, kajti prepričan sem, da prošenj za zemljiško-knjižne spise ali zbrise tudi v bodoče ne bodo sestavljali naši kmetje sami, in ko bi jih sestavljali, bilo bi jim to le v kvaro, kajti po mojem mnenju bode sodišče od deset tacih prošenj, zavrnilo jih gotovo devet, bodi si zavoljo tega ali onega nedostatka. Če se ne motim, je tega mnenja tudi g. pisatelj sam, ker pravi na več mestih, „da naj se prošnje, namenjene za zemljiško knjigo, napravljajo ali po advokatu in notarju ali po sodnji sami.“ Se ve da, kdor ve, kako se morajo take prošnje sestavljati, naj jih sestavlja sam; a malo boš našel ljudij med priprostim narodom, ki bodo to stvar prav pogodili. Ravno tako se mi tudi pouk o kolekovanji zemljiško-knjižnih prošenj in o pristojbini za uknjižbo ne zdi potreben. Ker pa g. pisatelj že tako obširno in temeljito piše o zemljiški knjigi, ne bi bilo škodilo, ko bi pri oddelku o adnotacijah ali zaznambah tudi dostavil, da se morajo neke tožbe — kakor hipotekarne, odpoved posojila itd. zaznamenovati v zemljiški knjigi. Vender to so le malenkosti z ozirom na vse druge izvrstne lastnosti te knjige.

Da pa knjiga, ki je v prvi vrsti namenjena priprostemu ljudstvu, doseže svoj namen, treba je, da je pisana popularno. Tudi na to je gledal g. pisatelj. O tem piše tako-le: „Pravne, za ljudstvo pisane knjige nimajo naloge, prouzročevati jezikoslovnih napredkov ter obsezati slovničnih novih iznajdeb in poskušanj. Namen takim knjigam je samo pospeševanje pravih zapopadkov in nazorov o zakonih in njihovih predpisih. In ker so ti predpisi dostikrat temni ter se v priprostem jeziku le s težavo raztolmačiti pusté, potem bilo bi več kot neprevidno, temoto pomnoževati z jezikom, ki je umljiv samo učenim slovničarjem. Za tega delj smo obdržali v večini tuje izraze, katerih se ljudstvo poslužuje. Če rabi Nemeec tuje besede, čemu naj bi jih tudi mi Slovenci ne rabili, saj je pri nas, ko naš jezik ni tako razvit, kakor je nemški, potreba večja in lože se opravičimo, ako si latinske izraze prisvojujemo.“ — S temi besedami je povedal g. pisatelj svoje mnenje, kako naj se spisujejo pravne knjige, namenjene ljudstvu. Kadar pišemo knjige ali spise pravne vsebine za ljudstvo, moramo gotovo gledati na to, da pišemo domač, lahko umljiv jezik, inace je to naše delo brez koristi, ogibati se nam je pa vender le tujk, kakor jih implicite tukaj nasvetáva pisati g. dr. Tavčar, posebno pa germanizmov, kolikor je le mogoče. Opravičeno je se ve da, da rabimo tudi mi tam latinske termine, kjer jih rabi Nemeec; pa v kako spakedrani obliki rabi jih čestokrat narod! Baš za pravne termine ima naš narod največ tacih spakedranih besed, kakor s a k a c j o n, o b f o l e n g a (za nemško *abhandlung*), š a c i l o (*schätzung*), a d j u n c, (*adjunkt*), r i h t a, r i h t e n p e š a j d itd. — Namen take knjige, kakor je „Slov. Pravnika“ naj bi tudi bil izpodriniti take grde spakedrane besede iz našega jezika ter jih nadomestiti z dobrimi domačimi. Gospod pisatelj pa rabi sam v oklepkih take besede tako n. pr. t a l e n g a, p e š a j d. Hvala Bogu, da nahajamo samo dve ali tri take besede v vsej knjigi. — Glede posameznih izrazov naj omenim sledeče: *notwehr* je g. pisatelju *silobran*. Meni ne ugaja ta izraz, če ga tudi Cigale rabi v prevodu obč. drž. zak. Kmet ga ne bode razumel — bolje bi bilo morebiti *bramba* v sili ali kaj jednegega. *Beweglich* — *premičen*, *bewegliches gut*, *premičnina* je bolje nego *premakljiv*, in potem celo *premakljivost* za *bewegliches gut*. *Premoženje* je *germanski*; saj imamo *imovino* in *imenje*; *erbschaft* je *dedina*, — *erbrecht* *dedinsko pravo*, ne pa *dedščina* (*jerbščina*) in *dedščinsko (!) pravo*, *justizminister* je *pravosodni minister* ali *minister pravosodja*; ne pa *sodnijski minister*, kar pomenja *gerichtsminister (!)*. *Obrigkeit* je *oblastvo*, ne pa *oblastnija*, akopram *narod* še rabi *sodnija* za *gericht*. Zakaj rabi g. pisatelj obliko *obligacijon* in *cesijon* namestu *obligacija* in *cesija*, ne

vem. Za kolekturo ima naš narod dober izraz bira, zakaj ga ne piše g. pisatelj?

Toliko o jeziku! Knjiga sama na sebi je izvzimsi nekatere malenkosti, osobito jezikoslovne vrste, jako dobra. Srečna je bila misel g. dr. Tavčarja, da se je lotil tega dela, s katerim je udom Mohorjeve družbe jako ustregel in za katero so mu gotovo vsi hvaležni. Družba sv. Mohorja pa je zopet pokazala, kako skrbi za vsestransko izobraženje slovenskega naroda!

A l. Hudovernik.

II.

Quattuor evangeliorum versionis palaeoslovenicae Codex Marianus. Edidit V. Jagić. Pamjatnik glagoličeskoj pismennosti. Marijinskoje četveroevangelije s priměčanijami i priloženijami. Trud J. V. Jagića. Izdaniye oddělenija russkago jazika i slovesnosti imperatorskoj akademiji nauk. Sanktpeterburg 1883. XXX. + 607 str.

To je naslov knjigi, ki je baš izšla v St. Peterburgu. Poleg Miklošiča največji slavist sedanjega časa, g. profesor in akademik V. Jagić je spet pomnožil staroslovensko književnost z novim spomenikom, izdanim od oddelka ruskega jezika in ruske književnosti carske akademije. Spomenik je glagolske pismenosti, pisan konci desetega veka, ali vsaj ne mnogo pozneje, kakor sodi iz paleografskih znakov prof. Jagić. Kakor je pokazala Jagičeva najnatančnejša gramatična in leksikalna analiza, je naš spomenik največje važnosti v raziskovanje stare slovenščine in spada „k samym zaměčatelnyim ostatkam drevnějšej slavjanskoj pismennosti.“ Odstopaje nekoliko zografskemu evangeliju gledé glasovnih natančnostij, nadkrilil ga je v vernem izročilu ali predanji redkih gramatiških oblik (n. pr. prostega aorista); v besedah in obratih ohranil je ne malo starine, kar vse znatno razširja naše predstavljenje o prvotnem prevodu evangelij.

Jagić nam podaje popolno stsl. četveroevangelije, a pomni, da ne se-stoji samo iz Marijinega kodeksa, nego, ker je ta nedostaten, popolnil ga je Jagić z drugimi teksti. Začetek teksta (Matej, glava I.—V. 23) je zajet iz dečanskega četveroevangelija, rokopisa bolgarsko-slovenskega iz XIII. veka, ki se hrani v imp. javni biblioteki v Peterburgu, tako da se stoprav z glavo V. 24 začenja tekst našega spomenika. Dalje je izvorniku samemu stračeni list začetka evangelija Ivana popolnjen s pozneje v rokopis všitim pergamentnim listom, na katerem je s cirilskim pismom srbske redakcije napisano vse nedostatje, rekše glava I. 1—23. Sodeč po pisavi, ždelano je to dopolnjenje v XIV. veku. Iz njega je v kritičkih opomnjah navedeno različno branje, a dopolnjenje samo je nadomestil Jagić po zografskem tekstu. Drugi dve praznini v Ivanovem evangeliji gl. XVIII. 13—29 in gl. XXI. 17—25 je napolnil takisto s tekstom zografskega evangelija.

V uvodu nam pripoveduje Jagić na str. I.—XX. v ruskem, in na str. XX.—XXX. v latinskem jeziku vso našega spomenika zgodovino, katero hočemo tukaj podati v glavnih potezah „Zvonovim“ čitateljem. Naš spomenik je pridobil Viktor Grigorovič, ki je leta 1844—1845. potoval v slovanske zemlje balkanskega polostrova. Kakor je priznal sam Grigorovič, zvedel je prvo vest o bivanji glagolskih rokopisov v atonskih samostanih od bivšega avstrijskega konzula v Carigradu, Hrvata Antona Mihanoviča. S tem se je do dobra sprijaznil; v njegovi hiši je videl mnogo staroslovenskih rokopisov, ki se zdaj hranijo po večini v knjižnici jugoslovanske akademije v Zagrebu. Tudi je zapazil pri njem dva lista glagolskega rokopisa, katera je z atonske gore prinesel Mihanoviču leta 1843. neki Grk Mina; ta dva lista sta odlomek našega spomenika. Daroval ja je pozneje Mihanovič prof. Miklošiču, pri kojem se zdaj hranita in kjer ja je prepisal Jagić leta 1881. Z Mihanovičevo pomočjo si je ogledal Grigorovič dragocene spise na atonski gori, videl zografsko evangelije in prvi sestavil kratko njega opisane, v katerem je našega spomenika le „per transennam“ omenil. Naš spomenik pa je učeni Rus Grigorovič skrival in esel, zvesto ga hranil in prebiral ter o njem pet ali šest let po polnem molčal; le intimnejšim prijateljem ga je menda kazal, kakor sodi Jagić. Sicer je pa mož rad skrival in malo ali celo nič priobčeval drugim o svojih rečeh in pridobitvah. Leta 1850. je Miklošič natisnil v I. zvezku „Slavische Bibliothek“ na str. 262—263. od Grigoroviča dobljeni tekst jednega lista našega spomenika, Ivana gl. XIX. 9—28 z opomnjo, da se je kodeks izgubil izimši ta list, kakor mu je natvezel Grigorovič. A že čez jedno leto je objavil Grigorovič sam, da se je kodeks ohranil, da se nahaja pri njem in da je obilnejši od vseh znanih. Konci leta 1853. se je objavilo v II. zvezku akademiških izvestij poleg nekoliko teksta prvo opisane našega spomenika in skromna karakteristika njegovega jezika. Spis je priobčil Grigorovič, Sreznevski pa je pridejal nekoliko besed, cenečih spomenik. Isti čas je Grigorovič tudi Šafařiku sestavil izpisek iz svojega rokopisa.

Pozneje si je dajal Grigorovič fotografovati posamične oddelke evangelija; tri take fotografske snimke je v spomin podaril Jagiću, odhajajočemu l. 1874. iz Odese, kjer je bil od l. 1872. Grigorovičev kolega na vseučilišči in dober prijatelj; a rokopisa mu ni nikdar pokazal. Kakor je znano, pozvan je bil Jagić l. 1874. na univerzo v Berlin, od koder se je 1880. po smrti Sreznevskega vrnil v Peterburg, kjer še zdaj uči na univerzi slovansko filologijo. Grigorovič sam je pripravljaval izdavo svojega kodeksa, ali nedostatna sredstva so preprečila delo. Vender je odmenil evangelij sv. Luke fotografski v dežel poslati. Tega dela se je nekaj zvršilo v Moskvi, nekaj pa v Peterburgu, nekoliko celo po njega smrti l. 1876.

meseca decembra dne 19. Tedaj so prodali njegovi dediči dragoceno zbirko kodeksov moskovskemu publičnemu i Rumjancovskemu muzeju; fotografije evangelija sv. Luke pa je kupilo peterburško občestvo ljubiteljev stare pismenosti. Ti so se obrnili do Sreznevskega s prošnjo, naj pripravi zaradi boljšega udobstva čitateljev, ne učenih glagolskemu pismu, k fotolitografskemu glagolskemu tekstu cirilsko transkripcijo v podobi uvoda ali priloge. No tudi njemu ni bilo usojeno delo dokončati, ker je umrl 1880. leta. Kadar je prišel Jagić leta 1880., kakor sem že omenil, v Peterburg, ukrenil je z blago pomočjo ruske akademije na svet dati ves rokopis, prepisan v cirilico.

Rokopis je iz konca 10. veka ali vsaj ne mnogo poznejšega časa, in, kakor je že Grigorovič pogodil in Jagić potrdil na osnovi glasoslovja, pisan je naš spomenik pod vplivom srbsko-hrvatskega narečja.

Izdanje je izborno; tekst je ločen od piščevih opomenj in glos, ki so zbrane za tekstom. Vse paleografske posebnosti se razpravljajo v priloženjih, kakor tudi gramatične posebnosti gledé glasov, sklanje in sprege ter slovoobrazovanja in podbora besed. Raziskuje se proti zografskemu evangeliju, ki se najbolj bliža idealnemu staroslovenskemu jeziku. Tekstu samemu so pridejana vsa razna čitanja drugih starejših spomenikov, da se primerjaje uvidi odličnost našega spomenika. Ves besedni zaklad je shranjen v jako natančnem in prevestnem slovníku, kjer je natančno zabeleženo, kje in kolikokrat in v katerih oblikah se nahaja vsaka beseda v našem spomeniku; besede so tolmačene z grškim in latinskim jezikom. Vse delo kaže neizmerno učenost, bistroumnost in trudoljubivost g. pisatelja. Bistro je razjasnil nekatere zamotane prikazni pri aoristih; pri imperfekto-tem tvorjenji pa je krenil celo na nov pot. Ne na malih mestih zasekava veleučeni gospod akademik globoko v razvoj stare slovenščine in slovansčine sploh ter slovanske kulturne zgodovine, in to s kaj spretno in srečno roko. Smelo trdim, da bode to preimnitno delo z elementarno silo vplivalo na vedno lepši razvoj slovanskega jezikoslovja.

Andrej Kragelj.

III.

Nové hipoteze o glagolici in cirilici.

V vsem onem velikem oddelku filoloških znanostij, katerega imenujemo splošno palajografijo, ni ga z lepa težjega in temnejšega poglavja nego je vprašanje ob izviru in domovini glagolice ter o razmerji njenem k cirilici. Lepa vrsta učenih glav se je že trudila okoli tega predmeta ali popolnega, vsem zahtevam znanosti zadostujočega odgovora omenjenemu vprašanju ni še nobeden podal. Nimamo prostora in časa za to, da bi

posamez našteli nazore Gelazija Dobnerja, J. Dóbrovskega, Kopitarja, Hanuša, Šafařika, Račkega, Jagića: v malih besedah podamo le mnenje Miklošiča, kateri je o tej stvari pisal v delu: *Ersch und Gruber's Encyclopaedie der Wissenschaften und Künste. Erste Section. Bd. XLVIII. str. 403—422.* v sestavku „Glagolitisch“. On misli tako-le: Glagolico je osnul sv. Ciril za jezik panonskih Slovenov in sicer najbrže po nekem pismu, katero so Sloveni vzprejeli od Grkov, ali ne neposredno od teh, ampak po svojih sosedih Ilirih; po Metodijevi smrti pa (v 6. dan jun. mes. l. 885), ko so se učenci njegovi razpršili, prenesli so iz Panonije z liturgičnimi knjigami glagolico tudi v bolgarske (grške) Slovene in v Hrvate. —

Vsi dozdanji učenjaki so se premalo ozirali na to, iz katerih elementov in po katerih načelih bi bil Ciril glagolico osnul, zanemarjali so z jedno besedo palajografsko njeno analizo. Zavaljo tega se jim je posrečilo le nekim maloštevilnim črkam pogoditi pravi izvir. Prvi, ki je pri tem vprašanji spoznal veliko važnost te analize, je Anglež Isaac Taylor, ki je nedavno v Londonu izdal obširno palajografsko delo „The Alphabet“ v dveh zvezkih. Ta učenjak je napisal v V. zvezku Jagićevega „Archiva“ mali sestavek „Ueber den Ursprung des glagolitischen Alphabets“, kateremu je pridelal dve tablici. Tu skuša izvajati glagolske črke iz grške kurzive VI. in VII. stoletja. Reči se mora, da je nekaj črk pogodil, po največ pa njegovega časih nekritičnega in samovoljnega ravnanja ne gré odobravati. Vprašanje je ostalo torej tudi po njegovem trudu še nerešeno. Največjih zaslug pridobil si je zatorej Leopold Geitler, profesor na zagrebškem vseučilišči, rojenjá Čeh, da se je težavnega tega predmeta z veliko trudoljubnostjo poprijel in mu posvetil več let svoje moči. Sad tega učenja podaje nam v prelepi knjigi, ki je letos po leti izšla na Dunaji ter ima naslednji naslov: „Die albanesischen und slavischen Schriften. Von Dr. Leopold Geitler. (Mit 25 phototypischen Tafeln.) Mit Unterstützung der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Wien. Hölder 1883“, velika 4, XII + 188. Ni naš namen, to knjigo znanstveno oceniti in prerešeti, podati hočemo iz nje le najimunitnejše rezultate Geitlerjeve preiskave in pri tem nam je, žalibog še marsikatero dovolj zanimivo stvar preskočiti. Knjiga se deli v dva oddelka.

I. V prvem oddelku svoje knjige („Analyse der albanesischen Schriften“, str. 1—62) razpravlja Geitler albanska pisma ali alfabete: najprej pride med temi na vrsto alfabet elbasanski, potem pravopis najstarejših latinski pišočių Albancev, in napósled pismo Albanca Būthakukjeja. Nas zanimiva najbolj razprava o pismu elbasanskem. Tako se imenuje neko pismo, v katerem sta pisana dva mala, od konzula Hahna v albanskem mestu Elbasanu najdena rokopisa iz početka tega stoletja. Albanci elbasanski

pripisujejo to pismo nekemu učitelju elbasanske grške šole, z imenom Teodoru, ki je bil baje mestni pridigar in mož jako učen. Ali ne vé se, je li on sam pismo znašel, ali samo prinesel v Elbasan. Preložil je na albanski jezik ne le novi, nego tudi stari Zakon in hotel je za vsa jako različna albanska narečja ustanoviti jeden pismeni jezik. — Geitler skuša posamične črke tega alfabeta razložiti in spravi jih večinoma v dotiko z oblikami mlajše rimske kurzive VI.—VII. stoletja. To pismo so si izposodili po pisateljevi misli najprej stari Albanci (ali Iliri, kakor so se po mnenji učenjakov v starem času klicali) in osnovali so si svoje staro albansko-rimsko pismo. Zakaj so Albanci šli svoje pismo ravno k Rimljanom na posodo jemat, skuša pisatelj razjasniti tako, da so Rimljani imeli na vhodnih bregovih Jadranskega Morja velik vpliv in se je njih kultura ob cesti „via Egnatia“ širila daleč v notranje dežele ilirske. Z napominanim starim albansko-rimskim pismom spravi Geitler v dotiko na jedni strani pismo Būthakukjejevo, na drugi neko reformovano, že od sosedne grške kurzive VI.—VIII. stoletja napojeno pismo, katero pa se v spomenikih ni ohranilo in je le Geitlerjeva idejalna subpozicija. Iz tega novoalbanskega pisma postalo je v letih tekočih pismo, katero se nahaja na gori omenjenih rokopisih elbasanskih. Pa ne le temu poznemu pismu elbasanskemu je po Geitlerjevem mnenji omenjeni suponovani novoalbanski, z večje strani iz latinskih, zmanjše pa iz grških elementov obstoječi alfabet izvor; iz njega je postala tudi — glagolica. — Po tem se razvidi, zakaj je Geitler prvi oddelek svoje knjige odmenil neslovanskim alfabetom. Že Miklošiču so se zdele nekatere črke glagolice in pisma v rokopisih elbasanskih podobne (pr. 1. c. str. 418.).

II. V drugem delu svoje knjige („Analyse der beiden slavischen Schriften“) preiskuje Geitler najprej izvor posamnim črkam glagolice in cirilice. Pri tem skuša dokazati:

1. da je to, kar mi imenujemo glagolico, postalo iz neke starejše pisave, katera je potekla iz istega vira, kakor alfabet elbasanskih rokopisov, to je iz gori omenjenega albanskega alfabeta. To predglagolsko pisavo imenuje staro glagolico in nahaja v njej tiste elemente, kakor v izviri njenem, alfabetu elbasanskem, namreč: z velike večine je latinska, kateri se je pridružilo nekaj malo grških elementov. Ta stara glagolica se je ločila od tiste, kakeršno nahajamo v najstarejših spomenikih, n. pr. kodeksu Assemanijevem ali zografskem, posebno v tem, da še ni bila zavita in sklenjena.

2. O cirilici uči Geitler, kar se je sicer že prej spoznalo, da je hči grški uncijali in kapitali: s prva torej pisava, obstoječa po polnem iz grških elementov. To imenuje staro cirilico, v nasprotje poznejši cirilici, ki

se je pomešala z nekimi glagolskimi črkami. — Ako si predstavljamo v duhu na jedni strani staro glagolico, pismo z večine latinsko, na drugi pa staro cirilico, pismo povsè grško, zdé se nam nekako opravičene besede častitljivega črnorizca Hrabra, ki pravi: „Krstivbše že se (sc. Slovène), rimskými i grčěbskými písmeny náždaahą se pisati slověnską rěčb bezb ustrojenija“ (t. j. Ko so se pa pokrstili Slovèni, trudili so se pisati slověnski jezik z rimskými in grškými písmeni brez sestava [nesistematiški]).

3. Spomenik, kateri bi bil pisan s staro glagolico ali cirilico, ni se nam ohranil nobeden; ampak najstarejši naši spomeniki, naj si bodo pisani z glagolico ali cirilico, kažejo nam že tako pismo, o katerem Geitler trdi, da sta obe pismi v nekem določenem kraju in času trčili vkupe in medsebojno náse vplivali: da imamo zatorej v glagolici, recimo Assemani-jevega kodeksa: pocirilovano glagolico, v cirilici, recimo Supraselskega kodeksa, pa poglagoljeno cirilico. Kakor Geitler misli, torej ni samo glagolica vplivala na cirilico, ampak tudi ta na ono; do sedaj so kritičnejši učenjaki, kakor Šafařík, Miklošič le prvo trdili.

K. Štrekelj.

(Konec prihodnjič.)

Kratice meterskim meram in utežim.

Da se zaznamenovanju meterskih mer in utežij doseže vsestranski potrebna jednoličnost, sporazumela sta se po predlogu normalne merosodne komisije naš trgovinski in naučni minister o posebnih kraticah. Vsled tega je ukazal naučni minister z visokim ukazom dné 26. marcija t. l. št. 5485, da se morajo odslej pri pouku na vseh srednjih in ljudskih šolah rabiti kratice, kakor jih podajemo v sledeči tablici.

I. Dolgostne mere.

Kilometer	<i>km</i>
meter	<i>m</i>
decimeter	<i>dm</i>
centimeter	<i>cm</i>
milimeter	<i>mm</i>

II. Ploskovne mere.

Kvadratni kilometer . . .	<i>km²</i>
„ meter	<i>m²</i>
„ decimeter	<i>dm²</i>
„ centimeter	<i>cm²</i>
„ milimeter	<i>mm²</i>
hektar	<i>ha</i>
ar	<i>a</i>

III. Telesne mere.

Kubični kilometer	<i>km³</i>
„ meter	<i>m³</i>
„ decimeter	<i>dm³</i>
„ centimeter	<i>cm³</i>
„ milimeter	<i>mm³</i>

IV. Votle mere.

Hektoliter	<i>hl</i>
liter	<i>l</i>
deciliter	<i>dl</i>
centiliter	<i>cl</i>

V. Uteži.

Tona	<i>t</i>
meterski cent	<i>q</i>
kilogram	<i>kg</i>
dekagram	<i>dkg</i>
decigram	<i>dg</i>
centigram	<i>cg</i>
miligram	<i>mg</i>

Opomnje. 1. Kraticam služi v pisavi in tisku latinska *kurzivna* pisava.

2. Za kraticami se ne stavi nobena pika.

3. Kratice se stavijo za števili v isti vrsti; pri številih z decimalnimi ulomki za zadnjo decimalno.

Opozarjamo na ta ministerski ukaz vse slovenske pisatelje, časopise in tiskarne ter jih prosimo vselej posluževati se teh kratic, da se doseže potrebna in šolam ukazana doslednost in jednoličnost. A. S.

Slovenski glasnik.

Slovenska književnost. Družba Sv. Mohorja je za leto 1883. dala na svetlo te knjige: 1. *Cecilija*. Cerkvena pesmarica. Uredil A. Förster, I. del, 8, 204 str. — 2. *Slovenski Pravniki*. Spisal dr. Ivan Tavčar, I. zvezek, 8, 160 str. — 3. *Zgodovina svete katoliške cerkve za slovensko ljudstvo*. Spisal dr. Ivan Križanič. I. zvezek, 8, 208 str. — 4. *Življenje preblažene Device in Matere Marije in njenega prečistega ženina svetega Jožefa*. Popisal Janez Volčič, II. zvezek, 4, 145—304 str. — 5. *Slovenske Večernice za poduk in kratek čas*, 37. zvezek, 8, 111 str. — 6. *Koledar za prestopno leto 1884.*, 8, 176 + 64 str. Iz družbinega oglasnika posnemamo te zanimive statistične črtice: Družba je imela 1883. leta 28.390 članov, tedaj 3916 več, nego l. 1882. Vseh dohodkov je bilo 32.050 gold. 97 kr. in ravno toliko stroškov. Matici je letos prirastlo 375 gld v gotovini in vsa matična glavnicna znaša zdaj 16.666 gold. 79 kr v gotovini in 200 gold. v obligacijah. Glavnica je obrestinostno in zakonito naložena v družbini hiši in tiskarni. Ob vsebini družbinih knjig je „Ljubljanski Zvon“ že poročal (n. pr. o „Ceciliji“ v svojem 11. zvezku lanskega leta), o „Pravniku“ poroča danes in o drugih knjigah bode izpregovoril o priliki. Kar se tiče oblike in vezanja knjig, povedal je naš list svojo misel že lani. Veseli nas, da naše nazore o tej važni stvari po polnem odobruje in z novimi razlogi jako krepko podpira tudi vrli mariborski „Popotnik“ (št. 21, l. 1883.) Naj bi odbor poslušal pametne svete! Konečno še prijazno prošnjo. Knjige so se letos vsaj po Ljubljani prav počasi razpošiljale. Naš urednik jih je prejel še le prve dni meseca decembra. Naj bi se družbin odbor pobrninil za to, da bi vsaj slovenski časopisi knjige točno dobivali. Slovenski časopisi s svojimi priporočili marsikaj koristijo družbi; naj bi to v bodoče v počev jemala! —

Krajčeve „Narodne bibliotek“ sta te dni prišla na svetlo 6. in 7. zvezek. Prvi obseza V. bukvice „Kranjske Čbelice“, katero nam je tako trudoljubivo za tisek

preredil g. prof. R. Perušek. Sedmi zvezek nam prinaša spis „Krvna osveta“. Iz spisov čerkeškega častnika prosto predelal Fr. Mirovčkov. Spis je zanimljiv in prav prijetno se čita. Vender opozarjamo g. prelagatelja na dve stvari. Prvič mislimo, da bi moral vsak prelagatelj že iz same hvaležnosti s polnim imenom povedati nam pisatelja, čigar izvirnik nam podaja v prevodu, ako tudi ne zna drugih, pri vseh omikanih narodih običajnih ozirov. Drugič bi svetovali našim prelagateljem v obče, naj se ogibajo tega „prostega predelovanja“. Kdor se loti prelaganja, strogo se drži izvirnika in nikar nam ne páči tujega pisatelja s svojimi dodatki! — G. Krajec je nadalje izdal ob enem tri slovenske, koledarje. Vsi so jako praktično urejeni in jako lepo in ukusno opravljeni. Prvi je viseča praktika (Wandkalender) za leto 1884., z obešalom od kovine. Ob krasno barvanem in pozlačenem robu je razvrščen „zverski krog“. Naj bi si to visečo praktko Kraječevo omislila vsaka slovenska hiša, ki potrebuje jednake vrste koledarja. Cena jej je 30 kr. — Drugi je 5 cm dolgi žepni koledarček, kakeršnega navadno dame nosijo v portmonejih. Cena 20 kr. — Tretji je „Koledar in dnevnik“. Poleg navadnega koledarja in dnevnika obseza elegantno v platno vezana knjižica še prav jasno pisane pouke o pošti in telegrafu, o novi meri in raznovrstnih novcih domačih in tujih, o kuponih in srečkah itd. Dalje navaja pregled vseh političnih, finančnih in pravosodnih oblastev in šolskih zavodov po vsej slovenski zemlji. Cena temu v resnici lepemu in praktičnemu koledarju je samo 70 kr.

Jurčičevih zbranih spisov II. zvezek izide meseca januarija. Do zdaj je na čisto natisnenih 12 pol. Da se je II. zvezek tako zapoznil, uzrok je ta, ker se I. zvezek jako slabo prodaje. Razprodanega je samo okoli 400 iztisov, in ker se mora s skupilom za I. zvezek založiti II., ni bilo novcev, da bi se bili pokrili tiskovni stroški, znašajoči za vsak znesek okoli 700 gld.; kajti od novcev, nabranih za Jurčičev spomenik, ostalo je samo 88 gld. 2 kr., kakor kaže račun, priobčen na zavitku 3. št. „Ljubljanskega Zvona“ l. l. Od slovenskega občinstva je tedaj odvisno, kedaj izide III. zvezek. Dolgá v tiskarni pa ne moremo in nečemo delati.

Slovenski časopisi. G. Andrej Einspieler je z novim letom ustavil izdavanje „Slovenskega Prijatelja“, ki je v Celovci izhajal 27 let. Namesto njega bode po novem letu g. Anton Kržič v Ljubljani izdaval nov strokovni list „Duhovni Pastir“, ki bode po 3 pole obsežen izhajal v mesečnih zvezkih. V obče mu bode tisti program, kakor je bil „Slovenskemu Prijatelju“. — G. Ivan Hribar bode začel z novim letom v Ljubljani izdavat nov tednik „Slovan“. List bode političen in poučen in v prvi vrsti namenjen priprostemu narodu, a razlikoval se bode od drugih slovenskih tednikov v tem, da bode razpravljal poleg domačih slovenskih stvari osobito vse, kar se imenitnega godi po širnem slovenskem svetu v političnem, gospodarskem, znanstvenem, umetniškem in družabnem oziru. V domači politiki odločno naroden, bode „Slovan“ budil in krepil duševno vzajemnost slovenskega naroda z drugimi slovanskimi rodovi. Celoletna naročnina listu bode 4 gld.

Matica Slovenska je imela svoj občni zbor za l. 1883. dné 5. decembra l. l., a razven volitve v odbor, v katerega so bili izvoljeni vsi v zadnji številki našega lista nasvetovani gospodje, ni se zvršila nobena točka dnevnega reda, ampak na predlog g. Ivana Tavčarja se je po daljšem razgovoru sklenilo meseca januarija t. l. sklicati izredni občni zbor, kateremu naj Matičin odbor predloži natančno bilanco o društvenem imenju in načrt nasvetovane preuredbe Matičinih pravil.

Tomšičeva ustanova. Štajerski rodoljubi, ki so imeli v rokah novice, nabrane za spomenik Antona Tomšiča, dné 26. maja 1871. leta v Mariboru umr-

šega prvega urednika „Slovenskemu Narodu“, postavili so l. 1876. pokojnemu Tomšiču lep nagrobni spomenik; izročili so nadalje znamenito svoto mariborski čitalnici, da na večne čase oskrbuje ta spomenik, a prebitek so poslali Matici Slovenski, da z njim založi „Tomšičevo ustanovo“ v podporo „slovenske literature ali žurnalistike“. Ta lepa ustanova, katero bode odslej oskrbovati naši Matici, znaša zdaj 1290 gld. 27 kr., ki so naloženi v ljubljanski in mariborski hranilnici in v šoštanjski posojilnici. Matičin odbor je sklenil o tej ustanovi voditi poseben račun; a o tem, kako jo bode porabiti, se do zdaj še ni razgovarjal. Srčna hvala bodi vsem, ki so pomagali Matici Slovenski do tega prekrasnega darú! Čujemo, da tudi notranjski rodoljubi v kratkem naši Matici pod posebnimi pogoji izročé za „Jurčičevo ustanovo“ nabrani tisočak.

Nemške knjige. Naš rojak g. D. Nemanic, c. k. gimn. profesor v Pazinu, je v poročilih cesarske akademije dunajske objavil znamenito razpravo: „Čakavisch-kroatische Studien. I. Accentlehre“, v kateri na strogo znanstven način razpravlja priglas subst. masc. gen. v čakavskem narečju ter podaje obilo zanesljivega gradiva za dijalektologijo tega dozdej malo raziskanega narečja. Znameniti znalec hrvatskega jezika g. prof. dr. Maretić to Nemanicovo razpravo stavi, kar se tiče nje znanstvene vsebine, v jedno vrsto z akcentnimi studijami Daničičevimi v štokavskem narečju in z Valjavčevimi publikacijami o novoslovenskem akcentu. Ker bode g. prof. Nemanic svoje študije nadaljeval, imeli bomo brez dvojbe priliko še govoriti o njegovem spisu. — Drug rojak naš, g. prof. K. Glaser, ki je bil nedavno na dunajski univerzi promoviran za doktorja primerjajočega jezikoslovja, objavil je v poročilih iste akademije učeno razpravo: „Ueber Bânas Pârvatiparinayanâtaka“. Obravnava gledališko igro indskega pesnika Bane, ki je živel v 7. stoletju p. K.

Pógovor k Miklošičevi slavnosti. — V zadnji številki lanskega leta podali smo že dovolj obširen opis, kako se je naš rojak o priliki sedemdesetletnice njegove častil in slavil; pa vsega tedaj nismo mogli omeniti, in nekatere čestitke dobil je slavljenec še le po 20. novembru. Da zvedó slovenski bralci tudi nekaj adres iz neavstrijski dežel in da bo v „Ljubljanskem Zvonu“ kolikor toliko zbran ves material o tej znameniti slavnosti, podati hočemo jih danes še nekaj, upamo, da ne preveč „post festum“. — Kazansko vseučilišče je izvolilo Miklošiča za častnega člana in fakulteta zgodovinsko-filološka poslala mu je naslednjo adresu: Glubokočtimyj predstavitelj slavjanskoj nauki! — Istoriko-filologičeskij fakuljtet Imperatorskago kazanskago universiteta prisoedinjaet i svoj golos k horu čtitelej Slavjavédénija, prazdnujuščih semidesjatiletie Vašej, ispolnennoj blagotvornyh učenyh trudov, žizni. Rusj, političeski moguščestvenaja, uméet čénitj vysokija naučnyja stremlenija i zaslugi svojih edino-plemennikov, podnjavših ne političeskoju a knižnoju déjateljnost, umstvenuju žiznj rodstvennago slavjanstva i, tém samym, ujasnivših mnogija storony i ruskago istoričeskago suščestvovanija. V rjadu takih nemnogih velikih déjatelej v slavjanstvé Vaše imja véčno ostanetsja na stranicah slavjanskago prosvěščenija: trudy Vaši, obnimajuščie i ujasnjajuščie žiznennye voprosy vsego slavjanstva, posvjaščavšiesja i ruskim naučnym voprosam v otděljnosti, vseгда budut služitj vysokimi obrazcami dlja každago izslédovatelja slavjano-ruskoy stariny i novizny. Zravstvujte — že na mnogija léta, učitelj našego i buduščih pokolenij! — Gluboko počitajuščie Vas členy istoriko-filologičeskago fakuljteta kazanskago universiteta*.

Kakor smo že zadnjič omenili, izvolila je tudi st. peterburška univerza Miklošiča za častnega člana. „Sovét“ te univerze poslal mu je naslednjo adresu: „Vysokouvažajemyj professor! — Vaša neustannaja sorokalětnaja učenaja déjateljnostj

oznamenovana estj rjadam vysokih naučnyh podvigov, globokih, točnyh i bogatyh nabljudenijami izslédovanij po različnym otrasljam slavjanskoj filologiji. Želaja vyrazitj Vam našu duševnuju priznateljnostj i visokoe uvaženje k Vašim nezabvennym trudam stolj rodstvennym i važnym po svoemu sodržaniju dlja Rossii, my izbrali Vas, dostočtimyj jubilar, v zasedanii sověta 31. oktjabrja edinoglasno v počestnye členy Imperatorskago s. peterburgskago universiteta. — Stolj že edinodušno šlem naš serdečnyj privět, po slučaju toržestva Vašego, s poželanijami, da sohranjaetsja v Vas ešče dolgo i dolgo bodrostj duha i sila mysli na slavu i na poljzju nauki i slavjanskoj obrazovannosti“.

Adresa peterburške carske akademije slove takóle: „Viro illustrissimo, Francisco Miklosich, universitatis vindobonensis professori publico, ordinario caesareae academiae vindobonensis plurimarumque doctorum societatum decori, — Slavonicae philologiae fundatori —, gramaticae comparatis inter se linguis slavonicis innixae parenti, ut slavicarum ita aliarum linguarum cum slavonicis nexarum perscrutatori eruditissimo, slavonicae et graecae antiquitatis monumentorum — vel litteris consignatorum vel in populi ore vigentium — editori et interpreti egregio, qui per dimidium saeculum iuvenili institutione et doctissimorum librorum ubertate omnes ingenii vires ad literas iuvandas contulit et infinitum discipulorum numerum verae humanitatis et doctrinae studio imbuit, die XX. mensis novembris anni MDCCCLXXXIII. vitae fructuosissimae et splendidissimae bis septem lustra feliciter exacta, — prosperrima quaeque apprecantae venerabundi congratulantur Imperialis academiae scientiarum Petropolitanae praeses et socii: praeses Comes Demetrius Tolstoj; praesidis vices gerens V. Bunjakovskij i. t. d. (še 25 imen).

Že zadnjič omenjena adresa filozofske fakultete bonskega vseučilišča glasi se cela tako-le:

„Die philosophische Facultät der rheinischen Friedrich Wilhelm Universität kann es nicht versagen, an einem Tage, an welchem den Gefühlen Ihrer Verehrer ein gemeinsamer Ausdruck gegeben wird, Ihnen auch ihre herzlichsten Glückwünsche zu der Vollendung Ihres siebzigsten Jahres darzubringen. Sie blicken auf einen langen Zeitraum unermüdeten und erfolgreichster Arbeit zurück. Sie können sich sagen, dass Sie eine grosse Lebensaufgabe, die Sie sich gestellt, die Erforschung der slavischen Sprachen, in umfassendster Weise gelöst haben. Zeuge sind Ihre vergleichende Grammatik, ein Werk von nunmehr dreissigjähriger Anstrengung, Ihr altslavisches Lexicon und die lange Reihe der sie vorbereitenden oder ergänzenden und vertiefenden Monographien. Damit ist es Ihnen gelungen, sich in die erste Reihe der Forscher auf sprachlichem Gebiete zu stellen und so lange die Namen der beiden Begründer der germanischen und der romanischen Sprachwissenschaft im Gedächtnis der Nachwelt leben werden, wird der Ihrige als der des Dritten genannt bleiben. Was dabei zur Förderung der allgemeinen indogermanischen Sprachgeschichte gewonnen ist, haben Sie verstärkt durch das Licht, das Ihre Bemühungen um die kleineren Dialecte, namentlich auf die Räthsel der Zigeunersprache und das Albanische geworfen haben. Neuerdings haben Sie dem reichen Kranz Ihrer Verdienste ein neues Blatt hinzugefügt; auch die romanische Philologie schuldet Ihnen Dank, seit durch Sie die Bildungsgesetze des Rumänischen, die bisher allen Erklärungsversuchen widerstanden, endgiltig erschlossen sind. Möge es Ihnen vergönnt sein, in gleicher ungeminderter Kraft noch lange zu wirken. Bonn, den 15. November 1883. Die philologische Facultät“.

Šolstvo in prosvetni zavodi v kneževini Bolgarski. V dopolnjevanje svojih sestavkov, ki sem jih priobčeval pod gornjim naslovom v predlanskem tečaju „Ljubljanskega Zvona“, dodajem sledeče vrste: Srednje šole, katere vzdržuje država sama, so sledeče: 1) Duhovno semenišče v leskovškem samostanu pri Trnovu. 2) Sofijska klasična gimnazija, pri kateri se bode odprl zdaj 7. razred, ki bo tudi poslednji in najvišji. Ima preko 500 učencev. 3) Realke so četiri po 7 razredov, kakor gimnazije. V Gabrovu je že polna, v Lompalanki se odpre zdaj sedmi razred, a v Kjistendilu i Varni šesti. 4) Dve ženski gimnaziji v Sofiji in Trnovu po 5 razredov, od kojih je poslednji pedagoški tečaj, in ima namen pripraviti narodne učiteljice. Predava se tam razven navadnih šolskih predmetov francoski in ruski jezik, gospodinjstvo, pedagogika in žensko ročno delo. Obe gimnaziji sta že popolni. 5) Dve pedagoški šoli za zdaj z jednoletnim tečajem, v Vraci i Šumnu. 6) Dve glavni tri-razredni šoli v Silistri in Caribrodu. Odslej se bo odprla na državne stroške trgovska šola v Svištovu; višje žensko učilišče v Varni; obrtna šola v Knjaževu pri Sofiji in juridična akademija v Sofiji. Tudi gospodarska šola v Ruščuku čaka, da bi se odprla. Bilo bi se to že letos storilo, da nista dva Slovenca, katera sta bila po redu povabljeni, zavzeti ravnateljsko mesto, z občanem stvar zavladevala in se konečno drug za drugim odrekla. Broj učencev v državnih šolah neprestano raste, kakor pokazujo sledeče številke:

šolsko leto	učencev:	učenk:	skupaj:
1778/9 je bilo	365	—	365
1879/80 " "	918	160	1078
1880/1 " "	1353	220	1573
1881/2 " "	1643	297	1910
1882/3 " "	2093	364	2457

V drugih državah se uči dosta Bolgarov, med temi 40 z državnimi stipendijami po 900 do 1800 frankov; a nekateri juristi v Parizu, na Dunaji, Moskvi dobivajo po 2400 do 3600 frankov na leto.

Od drugih zavodov, ki stoje pod nadzorom ministerstva prosvete, treba da se napomni Narodna biblioteka. Ta se vedno množi in broji za zdaj 6968 del v 12 957 zvezkih; od teh jih je 865 v bolgarskem jeziku. Naročenih je 28 naučnih časopisov. A tega leta se je kupilo 381 knjig, 6 kart in 7 rokopisov, a podarilo se je biblioteki 607 knjig in 16 časopisov. Čitateljev je došlo 3737, a iz knjižnice se je posodilo 458 zvezkov. — Razven tega so se pomnožile tudi zbirke starin, nekoliko kamenov z nadpisi in nekaj starega denarja. Osnovale se je tudi iz nova „Bolgarsko književno društvo“, katero je spavalo nekaj let za vojne in silnih političnih prepričev med strankami. Prej je delovalo to društvo dosti plodonosno v Braili; sedaj ne deluje toliko kakor nekdanje, a vender izdaje svoje „Periodičesko spisanje“ in se pripravlja staviti svojo hišo. — Za literarna podjetja pri Bolgarjih za zdaj pač ni niti volje niti dosta pisateljskih močij. A celo pogrešamo pesnikov. — Potem je še spomeniti „Statistično birò“, katero zdaj dovršuje delo o štetju ljudstva 1. januarija l. 1881., in katerega poročilo bode skoro zagledalo svet. Tudi trgovsko statistiko nam obeta. — Državna tiskarna je jako popolno urejena. Ima štiri stroje, ki jih goni para, dosta gradiva vsakovrstnih pismen, litografijo, graverstvo, in knjigoveznico. Zdaj si bo tudi stavila posebno poslopje, kajti dozdanje mesto je jako neugodno — v neki turški džamiji. — Pri ministerstvu se je ustrojil tudi „Učeben svet“ pod predsedništvom dr. Jirečka, kateri je zvršil že dosta dobrih zakonskih osnov in pravilnikov za šole. Zdaj je začel tudi uredovati „Učeben vestnik“, ki

ga izdava ministerstvo prosvete. Tiskan je na jako lepem papirji in v lični obliki, kakor sploh vse državne tiskovine, katere zdeluje državna tiskarna. — Tako je stanje prosvete v Bolgariji. Vidi se, da je napredek res znaten in da obeta v bodočnosti lepega sadu.

A. Bezenšek.

Hrvatska književnost se je z novim letom pomnožila za nekoliko novih časopisov. V Varaždinu izdava znani rodoljub Bartol Francelj politični tednik „Hrvatski narod“; v Zagrebu izhaja že od 1. novembra humoristični list „Bič“ s podobami; v Karlovcu izhaja politični tednik „Svjetlo“, v Zadru politični list „Stekliš“ in humoristično-satirični „Obadi“; razven teh novih pa sta se politična „Sloga“ v Trstu in zabavno-poučna „Hrv. Vila“ v Zagrebu izpremenila v tednika in do zdaj na Sušaku izhajajoča „Sloboda“ se je kot dnevnik preselila v Zagreb. — Društvo sv. Jeronima je za leto 1883. izdalo četrto knjig in sicer: „Danico“ koledar in letopis, „Življenje svetnikov“ za mesec september v prekrasnem jeziku od dra. Ivekovića, „Opis zemalja u kojih Hrvati stanuju“ tretji zvezek, od prof. Klaića, in „Prva pomoć kada tko nastrada“ od prof. dra. Lobmayera. Poslednja knjižica, ki jo razjasnuje 32 podob, je posebno koristna za prosto ljudstvo, kajti poučuje, kaj treba storiti, če se človeku kaka nesreča zgodi, pa ni moči takoj zdravnika pozvati; n. p. če kdo utone, če si roko zlomi, speče i. t. d. S podobno knjižico bi gotovo tudi družba sv. Mohorja ustregla svojim udom. — Razven že omenjenih koledarjev jih je prišlo še petero na svetlo. V Zadru je izdala Dalmatinska Matica „Narodni koledar“, v Zagrebu je Deželić izdal IX. tečaj svojega „Hrvatskega uredovnika“, koledarja za urade in pisarne; za Bosno je deželna vlada v Sarajevu izdala koledar „Bošnjak“, a tudi v malih mestecih v Belovaru in Vukovaru sta prišla na svetlo dva koledarja s podobami. — Od drugih novih knjig je gotovo najiminenitnejša „Knez Medo Pucić“, v kateri je prvi hrvatski kritik prof. dr. Marković opisal življenje in delovanje tega slavnega Dobrovčana ter estetično ocenil njegove pesni. — Od „Hrvatske biblioteke“ je prišel na svetlo 14. zvezek, v katerem je tiskan hrvatski prevod Feuilletovega „Romana siromašnega mladeniča“ od G. Gruberja. — M. Krešić je izdal „Mladega trgovca“, knjigo, kateri je Hrvatska Matica dosodila nagrado iz Draškovićeve ustanove. V tej knjigi je vse, kar treba trgovcu vedeti. Imenitna je tudi knjiga „Oburedjenju seljačkoga posjeda“ od M. Smrekarja, kajti ravno o tem so zvedeni ljudje kaj različnega mnenja, in je dobro, da se čuje več glasov. — Gospodu M. Murku je odgovoril V. Deželić v svoji brošuri „Miklošič i Hrvati“. Menda se ne motim, če mislim, da je nasprotju v tem vprašanju krivo razno stališče nasprotnih strank, in družega nič. — V Varaždinu je jela izhajati „Nabožna knjižnica“ zbirka pobožnih in poučnih npravnih spisov, gotovo ravno tako koristno podjetje, kakor že omenjene „Iskrice“, zbirke modrih rekov, katerih je pred kratkim že drugi snopič ugledal beli dan. Pri tej priliki naj omenimo „Božićnice“, vzpodbudne pesence, katere je za mladino spisal Milaković. — Kako na Hrvatskem napreduje tudi šolska literatura, priča nam petero novih knjig. Prof. Stožir je za hrvatske šole priredil Wachsmuthovo fiziko za nižje razrede srednjih šol; prof. Benigar Drizhalovo mjerstvo za male gimnazije; prof. Marn je spisal „nemško vezbenico za III. i IV. razred srednjih šol“; Prof. dr. Suk „katoličko apologetiko“ za višje razrede; a ravnatelj Divković „oblike staroslovenskega jezika za šole“. — V sedanjih političnih razmerah je dobro došla tudi nemška knjiga „Die legitimen und historischen Rechte Kroatiens und der Ausgleich mit

Ungarn“, v kateri je znani rodoljub i hist. pisatelj presv. g. Kukuljević tujemu svetu razjasnil sedanje državopravno stanje hrvatskega naroda.

Češka književnost. — Knjigar J. Otto bode v krasni obliki z ilustracijami bratov Liebscherov izdal prelepo pesen Jaroslava Vrchlickega: „Legenda o sv. Prokopu“. — „Ze dnův utrpení.“ Romantická báseň od Kadnera. Pesen je sicer v glavni meri pogrešna, vendar pa nam podaja dosti lepih mest; več ali manj spomina povsod na znano pesen J. Mache: „Maj“. — „V bouři a klidu“. Tako se zove zbirka umotvorov mladega pesnika F. Tichega (Rypáčka). Sploh kažejo te pesni precej talenta in pesniškega čuta. Dele se v tri dele: tužby vlastenecké, milostné in různé. Najlepše so: „Žal nevěstin“, „Byl veliký jsem král“, „Smutno mi“, in „Snih napad“. — „Z jeseni mého života. Sbirka menších básní Boh. Fr. Hakla“, obsega večinoma pobožne in didaktične umtovore. Pesnik je še iz Sušilove šole. Vroča ljubezen do domovine in humanistični nazori vejejo nam iz vse knjige naproti. — J. Arbes piše nov román: „Štrajchpudlici“, katerega 1. sešitek ilustriran od Aleša, je ravnokar izšel. V „novi bibliotéki zábavní“, katero je počel izdajati Arn Pešl v Taboru, izhaja znani roman ruskega radikalnega pisatelja, N. Černyševskega „Čto dělat?“. Preložil ga je na češki jezik J. Penížek; nedavno bil je objavljen tudi v nemškem prevodu — Črna hora v míru. Vyličil Josef Holeček, Doplněk kreseb „Za svobodu“ Dil I., Josef Holček trudi se podati češkemu občinstvu verno sliko Črne gore in prebivalcev njenih. V knjigi „Za svobodu“ narisal je Črno Goro za vojske, v tej knjižici pa nam kaže, kaka je ta zanimiva deželica v miru. Pisatelj vede nas iz Prage v Dalmacijo, od tam na Črno Goro v Cetinje; iz Cetinja kaže nam na izletih podobe Rijeke, Črnojevića, Žabljaka, Skaderskega Jezera, Podgorice i. t. d. Pisatelj je izbral si beletristično obliko za pripovedovanje svoje, kar je hvale vredno; ves spis se bere kakor povest. — V Pragi začel je izhajati krasen leposloven list v podobami „Zlatá Praha“. Ureja ga Ferdinand Schulz, zalaga pa J. Otto. Odlikuje se s svojo zunanjo eleganco in ukusno opravo ne menj, nego z berilom in podobami; smelo se sme primerjati z najimnitnimi listi evropskimi. Prvi list prinaša med drugim podobo župana praškega, Tomaža Černega. Stibral narisal je „Belvedere kraljice Ane v Pragi“, ki je lep spomenik iz renesančne dobe umetnosti češke iz XVI. stoletja. Podajajo nam dalje: Šikaneder genrovo sliko „Oběd pod podloubim“, Levy tri krajinke oblike, Karel Liebscher podobo Fürstenberškega vrta, Němeček podobo Myslbekove sohe v dunajski zbornici državni, o kateri piše Miroslav Tyrš estetično razpravo. Gledé teksta omenimo najprej historično povest iz peresa Václava Beneša Třebižskega: „Z paně Regentových zaletů“, Vrchlickega pesen „Sicilská ekloga“. Jos. Štolba piše potopisni sestavek „O větové lázně mořské“, J. Tružimsky o razvoju ruskega gledišča. Eliška Krasnohorská objavila je novo pesen „Na hrotu meče“, Otakar Mokry pa balado: „U Trocnova“ i. t. d. i. t. d. Kakor je iz rečenega razvidno, zbrali so se okoli „Zlate Prahe“ najboljši pisatelji češki, in z mirno vestjo moremo ta list Slovincem priporočati. Za vse leto stoji 9.60 gld. za četrť leta pa 2.50 gld. — G. E. Jelinek, urednik izvrstnega „Slov. Sborníka“ v Pragi je izdal krasno knjižico „Polské pani a dívky“, v kateri opisuje in slavi domoljubje in odlična ženska svojstva Poljakinj, ki so po Jelinekovem opisovanju pravi uzor slovanskemu ženstvu. —

Poljska književnost. V Varšavi izhajajo že več časa zbrana dela plodovitega in jako nadarjenega pisatelja Henryka Sienkiewicza z naslovom: „Pisma Henryka Sienkiewicza“. Spisi njegovi so pisani v realističnem smeru; čuti, predmeti in dejanja slikani so živo. Peti zvezek obsega: Na jedną kartę, igro v petih dejanjih

in štiri obraze: Latarnik, Niewola tatarska, Jamiol in Bartek zwycięzca. Teško je reči, kateri iz teh studij je dati prednost. — Poslednji umotvor Sienkiewicza je „Ogniem i mieczem“, katerega sta že izšla dva zvezka v ponatisu iz novin „Słowo“. Za nekaj dni izide tretji. V tej povesti slika Sienkiewicz z živimi bojami dobo kosaških vojsk, dobo, ko sta še živela Jeremija Wiśnoviecki in Bogdan Chmelnicki. Poljsko občinstvo je sprejelo ta roman z velikim navdušenjem in kritika ga smatra za najboljšo delo Sienkiewiczevo. — Tudi povesti Elize Orzeszkowi so počele izhajati v Varšavi v posebnih zvezkih. Vse te povesti so tendenčne. V „Marti“, tipu poljske žene, kaže nam pisateljica žalostne pojave moderne vzgoje. V povesti „Nekoliko besed“ bori se krepko za pravico žene; v „Družini Brolwičev“, v „Prvotnih“, v „Ezofiču“ in drugih odkriva nam ljute rane današnje družbe. Orzeszkowa slovi za jako darovito in obljubljenjo pisateljico; kritiki poljski stavijo jo na stran Kraszewskemu, Zacharyaszewiczu, Baluckemu, Sienkiewicz, Morzkowski — torej najboljšim sedanjim pisateljem poljskim. — Veliko senzacijo vzbudila je knjiga: „Ognisko, książka zbiorowa, wydana dla uczczenia 25 letniéj pracy T. T. Jeża 1882“. Varšava 1883. — Poljaki so slavili petindvajsetletnico pisatelja T. T. Ježa (Milkowskega) in v ta namen so izdali omenjeno knjigo; čisti njen dohodek je bil namenjen slavljencu kot honorar za spis, kateri se je natisnil v „Ognisku“. Objavljeno je tukaj dvajset spisov različnega obsega. Zigmund Fortunat Milkowski (pseud. Teodor Tom. Jež) se je rodil 23. marcija l. 1824. v Saraceji nad Dněstrom. Največ svojega življenja je prebil na tujem; s početka je bil vojak in politični agent, pozneje se je začel baviti z literaturo. L. 1848. se je udeležil ogerske vojske in prešel potem v Turčijo. Jugoslovane pozna izvrstno. Dolgo se je potikal po svetu, dokler se je naposled ustanovil v Švici, od koder pošilja svoje spise na Poljsko. Posebno dopadali so njegovi „Listi iz Carigrada“ (1859). Velikih zaslug si je pridobil v Poljski tudi s tem, da je širil znanje o Jugoslovanih, katerim je posvetil mnogo lepih povestij in poučnih razprav. — Povest, katero je Jež objavil v Ognisku, „Dolęga“, prinesla mu je za honorar 7128 rubljev. Orzeszkowa je priobčila povest „Dobra gospa“. M. Konopnicka je podala lepih pesni pod naslovom „Pod lasem“; zanimivo je za nas posebno Baudouina de Courtenaya spis „O Słowianach w Włoszech“, kjer podaje zanimive vesti o Slovanih v južni in severni Italiji. „Ognisko“, ki obseza še mnogo lepih spisov in razprav, izdal je urednik varšavske „Prawde“, dr. Al. Świętochowski (Okoński). — Znani prijatelj Jugoslovanov, profesor Bronisław Grabowski, izdal je v Varšavi novelo: „Dom pod cmentarzem“, katera je priporočila vredna. — „Do nieznamomój. Nowelle. Z rękopismu znaleznionego perzepisał Leopold Méyet. Tom pierwszy, Wilno. Obsega 6 povestij jako nadarjenega mladega pisatelja poljskega. Te povesti so polne prijaznega življenja, resnice in nenavadnih mislij in pisane so dovršeno. — „Humor w Panu Tadeuszu. Szkic estetyczny“. D. Zgliński preškuje v tej knjižici humor v znanem eposu Mickiewiczovem „Pan Tadeusz“, in pride do spoznanja, da je Mickiewicz največji humorist poljski in jeden največjih sploh. — „O znaczeniu i ważności zabytków pierwotnych wrazumiejętnemich poszukiwaniu.“ Neumorni in zaslužni preiskovalec starožitnostij slovanskih, A. H. Kirkor, izdal je v 3. natisu svojo važno knjižico „o pomenu in važnosti prvotnih ostankov“. V prijetni, vsakemu razumljivi besedi podaje nam pisatelj zanimivih vestij o važnih spomenikih naših prednikov, o mogilah, kurhanih, sežiganji človeških teles, vodnih stavbah predhistoričnih, sploh premnogo poučnega iz slovanske arheologije. — „Kwestyja run słowiańskich ze stanowiska lin-

gwisticznego. Przedstawil Roman Zawiliński, Krakow.“ Zawiliński je že dobro znan preiskovalec poljskih dijalektov; v omenjenem delu nam podaje poročila o tem, kaj so razna učena preiskavanja našla o tako zvanih runah slovanskih, ki so se bile baje ohranile v Prilvici na Meklenburskem in v Mikorzynu na Poznanjskem. Zasluzno je delo Zawilinskega, ker hoče poljskemu občinstvu na podlagi preiskavanj Jagiča in Baudouina de Courtenay izbiti misel o „runah“ slovanskih, katere se nahajajo le na falzifikatih.

—r—

Ruska književnost. Večernie ogni. Sobranie neizdannyh stihotvorenij A. Feta. — Fet je že iz prejšnjih dob dobro znan pesnik, ne sicer občinstvu, ampak pesnikom, kakor je dobro rekel neki ruski kritik. Vse pesni so polne elegičnega čuta; smrt ljubljene žene je naudala pesnika z veliko žalostjo. Najlepše so: „Življenje prešlo je brez vidnega sléda“; „Še včera“, „Vso noč“ in „Psevdopejeto“. Knjiga obseza tudi nekaj prevodov, kateri pa izvornih pesnikovih umotvorov ne dosežajo. — Polnoe sobranie sočinenij J. A. Gončarova. S. Pbg. 1883. Knjigar Glazunov je znovič izdal zbrana dela imenitnega pripovednika ruskega Gončarova, kateri se na stran postavlja Turgenevu, Gogolju, Dostojevskemu in grofu Levu Tolstoemu. To izdavo, ki obseza 8 zvezkov ter stoji 13 rubljev, diči slika pisateljeva, kakor jo je graviral akademik J. P. Požalostin in en faksimile. Tu se nam podajajo najlepše ruske povesti in najboljši romani: Obyknovennaja istorija, Oblómov, Obryv, Fregat, Pallada in Četyre očerka. — Zapiski Stepnjaka. Očerki i razskazi Ertelja. Spbg. 1883, 2 zvezka. Novelist A. N. Ertelj je v teh zvezkih izdal nekoliko svojih črtic in povestij, katere je ruska kritika jako hvalila. Kažejo se nam različni tipi sedanjega življenja, opisani z večšim peresom in vročim čutom. L. 1883. je priobčil „Věstnik Evropy“ najnovejšo Erteljevo novelo „Volhonska gospica“. — Sbornik statej po slavjanovédéniju, sostavlenoj i izdannoj učenicami V. J. Lamanskago po slučajju 25-létija ego učenoj i profesorskoj déjateljnosti. Spbg. 1873. 495 str. Peterburški profesor V. J. Lamanskij obhajal je po leti petindvajsetletnico svojega znanstvenega in učiteljskega delovanja. 21 njegovih učencev se je zbralo ter mu podalo za spomin zbirko znanstvenih razprav z zgoraj omenjenim naslovom. V tej prelepi in važni knjigi nahajamo med drugim razprave T. J. Uspenskega, T. D. Florinskega, Palmova, T. T. Zigela, Anenkova, Ptašiskega. G. A. Voskresenskij piše o Valentinu Vodniku. A. S. Budilovič piše o Jer. Kavaninu, skoraj pozabljenem starodalmatinskem panslavistu iz početka 18. stoletja. Vasilij Malinin piše o gramatiki Ivana, eksarha bolgarskega J. Anenskij podaje jako zanimive opazke „o jeziku in poeziji ruskega severja“, Semenovič pa o jeziku ogerskih Malorusov, katerih narečje je dosedaj kolikor toliko še nepoznano. Dalje nahajamo tukaj razprave Vasilija S. Regelja, A. L. Petrova, V. A. Krakaua, Polihronija A. Syrkua, G. M. Knjazeva (o Vetraniči, dobrovniškem pesniku 16. stol.), J. J. Sokolova in M. Istomina (o foniški teoriji, o narodni kompoziciji slovanski). Lepšega spomenika pač niso mogli hvaležni učenci podati ljubljenemu in neutrudnemu učitelju. —

K.

„Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji: celo leto 4 gld. 60 kr., pol leta 2 gld. 30. četrt leta 1 gld. 15 kr.
 Za vse neavstrijske dežele po 5 gld., za dijake po 4 gld. na leto.

Založniki: dr. I. Tavčar in drugovi. — Za uredništvo odgovoren: Fr. Levce.
 Uredništvo in upravnništvo v Novih ulicah 5.

Tiska „Narodna Tiskarna“ v Ljubljani.

V pomnjo!

Preveč so plačali za leto 1883. č. gg. naročniki:

Novak P., prefekt na Dunaji 48 kr.; Hödl Berta, učiteljica pri sv. Ani na Krembergu 85 kr.; Čitalnica v Celovci 3 gl. 45 kr.; Globočnik Viktor, c. kr. notar v Zatičini 2 gl. 30 kr.; Dr. Fran Ljubič v Ljubinji 40 kr.; Bučar Franjo v Ljubljani 2 gl. 30 kr.; Domicelj Alojz 1 gl. 70 kr.; pl. Kappus Ad. v Kamni Gorici 40 kr.; Fran Kotnik na Vrhniki 40 kr.; Miklavčič Janja v Lipalji Vasi (Leopoldskirchen) 40 kr.; Hrovatin Matilda v Ljubljani 2 gld. 30 kr.; F. Sajojic v Kranji 3 gld. 80 kr.; Pater Vilibald Sever 40 kr.; Šilec Ivan v Trstu 40 kr.; Šorli Matej, poštni ofic. v Trstu 40 kr.; Milek Drag. v Koboridu 2 gld. 30 kr.; F. Dolinar v Veliki Dolini 2 gld. 30 kr.; Drukar Avgust stud. jur. v Kranji 40 kr.; Dr. L. Filipič v Celji 2 gld. 30 kr.; Bralno društvo v Gor. Logateci 40 kr.; K. Glaser, profesor na Dunaji 30 kr.; Fran Ostre v Starem Trgu pri Slov. Gradci 60 kr.; Ivan Luzar na Dunaji 30 kr.; Jos. Logar v Ljubnem 2 gld.; Franciška Jurca v Postojini 70 kr.; Prinčič Karol v Gorici 30 kr.; Gabršek Ivan, učitelj na Zidanem Mostu 35 kr.; A. Müllner v Gradci 35 kr.; Kecelj Alojzij v Domžalah 30 kr.; Košmelj Lucija v Železnikih 40 kr.; Sušnik Aug. v Škofji Loki 2 gld. 30 kr.; Rudež Josip v Tupaličah 40 kr.; Dr. Turner Pavel v Budapešti 50 kr.; Okr. učiteljska knjižnica v Črnomlji 80 kr.; Urbanec Ivan v Ptuj 70 kr.; Rad. T. Kovačič, učitelj v Ljutomeru 35 kr.; Dr. Fran Župančič v Günsu 2 gld. 35 kr.

Vse te gg. naročnike prosimo, da si blagovolé te zneske uračunjati, pošiljaje naročnino za leto 1884.

Upravništvo.

„Ljubljanski Zvon.“

Večkrat nam dobajajo vprašanja, če se še dobivajo našega lista posamični zvezki ali celi tečaji prejšnjih let.

Na to odgovarjamo, da od I. tečaja (1881. I.) nimamo nobenega zvezka več.

Od II. in III. tečaja (I. 1882. in 1883.) se v obče ne oddajajo posamični zvezki, ampak samo celi letniki. Vsak letnik stoji nezvezan po 4 gld., v izvirne Bonačeve platnice vezan pa po 5 gld.

Upravništvo.

SKLADBE,

zložil **F. S. Vilhar.**

Prva knjiga teh skladeb, koje so že do sedaj v slovanskem svetu nemalo senzacija vzbudile, dotiskana je. Po zadržaji zanimiva je za vsacega, koji se z glasbo ali petjem bavi; ona obseza: I. samospelve, II. moške zборе, III. mešane zборе in IV. skladebe za glasovir.

Knjiga je vrlo ukusno opravljena ter ima na velikem formatu 92 strani. Prodava jo v *Ljubljani knjigarna J. Giontini-jeva* po 2 gld. 40 kr.; dobi se pa tudi pri *skladatelji* samem v *Karlovc* (Hrvatska) po 2 gld. 20 kr.